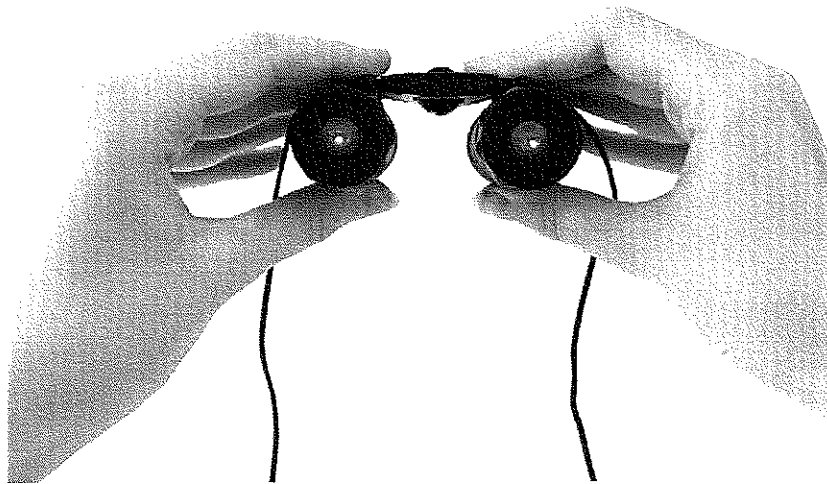

SLUTUTVÄRDERING AV PROJEKT FRAMTID I FOKUS

En måluppfyllelseanalys

Cornelia Björk

Juli 2010

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

Introduktion	6
Projektets finansiärer och samarbetspartners	6
Beställare och utförare av utvärderingen.....	7
Utvärderingens design.....	8
Syfte och intressenter	8
Utvärderarens uppgift och roll	8
Utvärderingens objekt	9
Fokus och frågeställningar	10
Disposition och analysram	13
Metod och material.....	14
Metoddiskussion.....	17
DEL 1: Mätning av måluppfyllelse.....	18
Kartläggning deltagare	18
Projektmål 1: Utökat nätverk	19
Projektmål 2: Stärkt självförtroende.....	21
Programmål: Ett arbete eller ökade chanser att nå ett arbete	22
Slutsatser måluppfyllelse.....	23
DEL 2: Måluppfyllelseanalys.....	25
Externa faktorer.....	25
Interna organisatoriska problem.....	26
Samhällsproblemet, målgruppen och insatserna	27
Mervärde av samverkan	39
DEL 3: Slutsatser och diskussion.....	40

FIGURER, DIAGRAM OCH TABELLER

Figur 1: Frif:s projektteori.....	10
Figur 2: Samhällsproblemet, målgruppen och insatserna.....	12
Figur 3: Analysram.....	13
Diagram 1: Antal inskrivna deltagare över tid	19
Diagram 2: Utökat nätverk	20
Diagram 3: Utveckling av självförtroende	21
Diagram 4: Upplevelse av chanser att få jobb i framtiden	22
Diagram 5: Avslutsorsak alla deltagare som avslutats	23
Tabell 1: Antal deltagare i intervjuer och fokusgrupper.....	15
Tabell 2: Genomförda intervjuer med personal anställda i projektet eller av samarbetspartners.....	16
Tabell 3: Kartläggning av deltagare	18
Tabell 4: Antal deltagare i projektet – mål och resultat	18
Tabell 5: Åldersfördelning deltagare.....	18
Tabell 6: Form av arbete för de som avslutats mot arbete.....	23
Tabell 7: Sammanställning av slutsatser om måluppfyllelse.....	24
Tabell 8: Utformning av urvalskriterier	33

SAMMANFATTNING

Denna utvärdering utgör en måluppfyllelseanalys av ett projekt som drivits 2008 – 2010 i Göteborgs-stadsdelarna Kortedala och Bergsjön. Projektets målsättningar var att genom ett brett utbud av insatser *stärka deltagarnas självförtroende, utöka deras nätverk* och ytterst hjälpa dem att *nära sig arbetsmarknaden*. Utvärderingen försöker (i) mäta ifall målen har uppnåtts och (ii) förklara varför eller varför inte så har skett.

Måluppfyllelsen mäts huvudsakligen genom att studera deltagarregister, dela ut deltagarenkäter till och genomföra intervjuer och fokusgrupper med deltagarna. Projektet hade, vid mättillfället (16/4 2010), haft 122 deltagare. Utav de 90 deltagare som då avslutats hade 13 % gått vidare till anställning och 23 % avslutats för att påbörja någon form av studier. Att ge ett enkelt svar på om målen har uppnåtts är svårt och det finns en del frågetecken när det gäller mätinstrumentens tillförlitlighet. Mätningen av projektets måluppfyllelse sammanfattas bäst i nedanstående tabell.

	Mål	Resultat	Bedömning av måluppfyllelse	Kommentar ifråga om tillförlitlighet
Operativt mål: Antal deltagare	Projektet ska omfatta 120 deltagare	122	Uppnått	Tillförlitligt
Projektmål 1: Utökat nätverk	90 % ska uppleva sitt nätverk utökat	Enkäten indikerar att 79 % upplever sitt nätverk utökat	Nästan uppnått	Svag tillförlitlighet (se metoddiskussion kapitel <i>Metod och material</i>)
Projektmål 2: Stärkt självförtroende	90 % ska uppleva sitt självförtroende stärkt	Enkäten indikerar att 57 % har fått stärkt självförtroende	Långt ifrån uppnått	Svag tillförlitlighet (se metoddiskussion kapitel <i>Metod och material</i>)
Programmål del 1: Upplevelse att jobbmöjligheterna ökat	70 % ska uppleva att deras chanser att få jobb har ökat	Enkäten indikerar att 81 % upplever att deras chanser att få jobb har ökat	Uppnått	Svag tillförlitlighet (se metoddiskussion kapitel <i>Metod och material</i>)
Programmål del 2: Faktiskt få en anställning vid avslut	70 % ska ha fått jobb efter avslutat projekt	Kartläggningen indikerar att 13 % avslutats ur projektet eftersom de fått anställning	Långt ifrån uppnått	Tillförlitligt (vid mättillfället)

Vidare diskuteras i utvärderingen varför inte fler deltagare kommer ut i arbete, bland annat konstateras att externa faktorer i form av en försämrad situation på den svenska arbetsmarknaden på ett negativt sätt inverkat på projektets förmåga att uppnå sina mål. En analys av datamaterialet görs också utifrån ett antagande om att en verksamhet kan vara effektiv endast om det finns en samstämmighet mellan följande tre aspekter; *problemformuleringen, målgruppsdefinitionen* och *insatsernas utformning*. Det antas att samstämmighet krävs både mellan de olika aspekterna (insatserna ska exempelvis stämma överrens med problemet) och mellan olika aktörer och individer som är involverade i verksamheten (vilka exempelvis bör vara ense med varandra om hur insatserna ska vara utformade).

Denna analys visar att det finns en samstämmighet mellan de tre olika aspekterna av verksamheten när det kommer till projektets styrdokument. Det finns en logik mellan att ha en vag problemformulering, en bred målgruppsdefinition och breda insatser. De stämmer väl överrens *med varandra*. Dock indikerar intervjuer med både projektpersonal och deltagare att det, vid genomförandet av projektet, funnits bristande samstämmighet mellan olika aktörer och individer som arbetat med deltagarna. Det har funnits oklarheter kring vad som utgör problemet, hur målgruppen ska definieras och hur olika insatsområden ska prioriteras. Den bedömning som görs är att det vaga och breda upplägget bidragit till att skapa brist på samstämmighet mellan aktörer och individer. Det som antas ske är att olika aktörer går in med olika förförståelse och möter en verklighet där den breda ansatsen inte fungerar. Detta tros leda till krockar i synsätt och organisationskulturer vilket bidrar till att skapa interna organisatoriska utmaningar som i sin tur medverkar till att verksamheten fungerar mindre effektivt. Slutsatsen dras att planerandet och genomförandet av Frif hade tjänat på en mer precis problemformulering, en tydligare avgränsning av målgruppen vars definition och avgränsning varit nära kopplad (logiskt överensstämmande) med problemformuleringen och att insatsernas utformning i större utsträckning utgått ifrån det formulerade problemets natur och den definierade målgruppens behov.

INTRODUKTION

Denna studie utgör en utvärdering av projektet Framtid i fokus (Frif) som genomförts i Göteborgsför-orterna Bergsjön och Kortedala från sommaren 2008 till och med våren 2010. Bergsjön och Kortedala är belägna i de nordöstra delarna av Göteborg. Med spårvagn tar det 15 minuter från Göteborgs centralstation till Kortedala torg och efter ytterligare 5 minuter är man framme i Bergsjön. Stadsdelarna, som ofta beskrivs som omgivna av stora grönområden med goda möjligheter till rekreation, består huvudsakligen av flerfamiljshus byggda under 1960-talet, men där finns även radhus- och villaområden. I jämförelse med många av Göteborgs övriga stadsdelar är andelen personer med utomnordisk härkomst hög och invånarna beskrivs ofta, bland annat av media, som att de befinner sig i ett utanförskap i relation till majoritetssamhället. Detta utanförskap kopplas oftast till högre arbetslöshet och ohälsotal samt lägre utbildningsnivå bland stadsdelarnas invånare än bland invånare i andra delar av Göteborg.¹ Att dessa områden trots denna problembeskrivning kan erbjuda sina invånare en trivsamt boendemiljö bekräftas av en av projektets deltagare som säger att:

”Det är fint i Bergsjön. På sommaren man kan gå till en sjö och på kvällen kan man sitta där och man kan promenera. Jag har bott här i tio år nu. Jag trivs.”

Frif har vänt sig till stadsdelarnas långtidsarbetslösa försörjningsstödstagare med syftet att de ska öka sina möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden samt få stärkt konkurrenskraft på samhällets övriga arenor. Frif har följts av utvärderare från projektstart till projektavslut i syfte att bidra med lärande under projektets gång. Det som sommaren 2010 återstår är en summering och värdering av projektet i sin helhet. Utvärderingen försöker att mäta måluppfyllelsen men också analysera varför eller varför inte målen har uppnåtts.

Projektets finansiärer och samarbetspartners

Frif har delfinansierats av Europeiska socialfonden (ESF). Denna fond har funnits sedan 1957 och syftar till att motverka skillnader i levnadsstandard mellan EU:s medlemsländer. Fonden finansierar projekt över hela unionen vilka främjar kompetensutveckling och motverkar utanförskap. Fonden har idag två programområden (1) Främja kompetensutveckling och (2) Ökat arbetskraftsutbud, där Frif har finansierats inom programområde 2. I Sverige hanteras fondens pengar av den svenska myndigheten ESF-rådet vilka under innevarande programperiod, som sträcker sig från 2007 till 2013, har fått 6,2 miljarder kronor att fördela. Projekt inom programområde 2 ska bidra till *ökad social sammanhållning och ett inkluderande arbetsliv med fokus på personer som i dag står långt från arbetsmarknaden*. Inom detta programområde läggs också, förutom på unga och långtidssjukskrivna, extra stort fokus på personer med utländsk härkomst.²

¹ Inom stadsdelen Kortedala finns dock stora skillnader där vissa områden har markant högre ohälsotal, lägre utbildningsnivå och högre andel personer med utomnordisk härkomst än andra delar.

² www.esf.se

Frif har drivits som ett samarbetsprojekt, dels har det genomförts som ett tvillingprojekt med en motsvarande verksamhet i Malmö, dels har det genomförts som ett samarbete mellan olika aktörer i Göteborg. Tvillingprojektet i Malmö består av en verksamhet med liknande grundidé som har genomförts i stadsdelen Herrgården i Rosengård, vilken beskrivs som en miljö liknande den som finns i Bergsjön och Kortedala. Idén att samarbeta handlar enligt ansökan om att de båda tvillingprojekten ska utbyta information, genomföra gemensamma aktiviteter och löpande jämföra de två delprojektens utveckling för att uppnå policy- och metodutveckling.³ Föreliggande utvärdering fokuserar enbart på den del av verksamheten som genomförs i Göteborg, därför åsyftas således hädanefter, när begreppet ”projekt” används, endast denna del.

I Göteborg har projektet haft följande samarbetsaktörer; Folkhögskolecentrum i Bergsjön, Arbetsforum Bergsjön & Kortedala, Enheten för arbete och utbildning, Arbetsförmedlingen samt privata och offentliga arbetsgivare. Som projektägare för Göteborgsdelen står i ansökan Arbetsforum Bergsjön & Kortedala vilket beskrivs som en arena där olika offentliga organisationer samarbetar och bedriver ett gemensamt utvecklingsarbete i syfte att bidra till att fler av stadsdelarnas invånare etablerar sig på arbetsmarknaden.⁴

Beställare och utförare av utvärderingen

Uppdraget att utvärdera Frif har beställts av SDF Bergsjön i Göteborgs stad och utförts av företaget Konkludo AB. Hur uppdraget skulle läggas upp arbetades fram i samarbete mellan beställaren och utföraren under våren 2008. Utvärderarna var alltså inte delaktiga i framtagandet av projektansökan utan engagerades efter att projektet beviljats medel. Tre så kallade nedslag har genomförts under projektets gång, det första under hösten 2008, det andra våren 2009 och det tredje under vintern 2009/2010. Föreliggande rapport utgör den sista och slutliga rapporten.⁵

³ Projektansökan s. 6

⁴ Ibid.

⁵ För den som är intresserad har utvärderarnas uppdragsbeskrivning presenteras i föregående delrapporter vilka kan efterfrågas hos utvärderingens beställare.

UTVÄRDERINGENS DESIGN

Vägledande i utformningen av en utvärderings design bör utvärderingens syfte vara. Därför börjar detta stycke med en diskussion om varför denna utvärdering genomförs och vad den förväntas bidra med. Därefter följer en redogörelse av vad det är som ska studeras, vilka frågeställningar som ska besvaras och vilka datainsamlingsmetoder som ska användas för att besvara dessa.

Syfte och intressenter

När det kommer till att definiera varför denna utvärdering sker är det viktigt att börja med att skilja på syftet med hela utvärderingsarbetet och syftet med denna sista utvärderingsrapport. Syftet med det utvärderingsarbete som startades i augusti 2008 var *formativt*, vilket betyder att det avsåg bidra till lärande för att kunna påverka styrningen av projektet under tiden verksamheten genomfördes. Syftet med denna sista rapport är istället *summativ*, vilket innebär att den avser att summera och dra slutsatser ifråga om projektet i sin helhet. Vidare finns det också en skillnad mellan det löpande utvärderingsarbetet och denna slutrapport när det gäller intressenter i utvärderingens resultat. Medan tidigare utvärderingsarbete främst har riktat sig mot projektets styrgrupp och anställd personal har denna sista utvärderingsrapport fler intressenter. Förutom de som varit involverade i genomförandet av Frif ska nu även projektets finansiärer och kommande genomförare av liknande verksamheter ses som mottagare av utvärderingens resultat.

Utvärderarens uppgift och roll

En självklar utgångspunkt i en offentlig verksamhet är att de åtgärder som samhället väljer att satsa sina resurser på är anpassade till det samhällsproblem som de är tänkta att lösa. Dock kan vad vi förstår och uppfattar som samhällsproblem i ett första skede framstå som okomplicerat och enkelt att beskriva, men vid en närmare granskning visa sig vara betydligt mer svårfångat. Detta beror på att definierandet av samhällsproblem och utformandet av lösningar på dessa problem är politiska och inte sällan mycket komplexa processer.⁶ I fallet med Frif handlar samhällsproblemet bland annat om *utanförskap*, ett begrepp som kan ha både sociala, kulturella, ekonomiska och demokratiska aspekter. Vad vi menar med utanförskap som samhällsproblem kräver alltså en precisering, eftersom kraven på hur de offentliga åtgärderna bör utformas antas skilja sig åt om problemet syftar på exempelvis ekonomiskt eller demokratiskt utanförskap. Vidare är identifiering av *den bästa lösningen* på ett samhällsproblem långtifrån alltid en okomplicerad aktivitet. Det som ses som den bästa åtgärden är ofta färgat av bland annat tidigare erfarenheter, ideologiska övertygelser och egenintresse. Att finna en lösning på ett samhällsproblem är således en högst politisk process och en tydlig och ”objektivt sann” lösning står

⁶ Rist (2007)

sällan att finna. Även den samhällsvetenskapliga forskningen har ofta misslyckats med att ge tydliga och raka svar på vilka åtgärder som passar bäst för att lösa specifika samhällsproblem.⁷

Den relevanta frågan att ställa här blir naturligtvis hur en utvärderare bör förhålla sig till en sådan verklighet. I utvärderarens huvuduppdrag ligger att på ett tillförlitligt sätt uttala sig om någontings värde. Är det överhuvudtaget en möjlig uppgift samtidigt som det som är utvärderarens studieobjekt (samhällsproblem och lösningen på dessa) formuleras och konstrueras genom komplexa och politiska processer? Är det möjligt att ge ett tydligt och enhetligt *värdeomdöme* om sådana fenomen? Det finns förmodligen de utvärderare som inte skulle anse uppgiften omöjlig. Utgångspunkten i denna utvärdering är dock att konsekvensen av ovanstående resonemang blir att det inte är möjligt att finna en objektiv sanning om Frif:s förmåga att lösa problemet utanförskap i Bergsjön och Kortedala. Ambitionen i denna studie kommer således *inte* vara att placera Frif någonstans på en skala från *dåligt* till *mycket bra*. Uppgiften ses visserligen vara att summera och i någon mån värdera Frif, men snarare än att tillhandahålla en objektiv sanning ses uppgiften vara att medla i en diskussion kring den genomförda verksamheten. Syftet med utvärderingen är således att sortera argumentationen och dokumentera erfarenheterna så att ett lärande kan komma till stånd och bidra till att olika intressen kan få sina röster hörda.⁸

Utvärderingens objekt

För att kunna vidareutveckla designen och specificera vilka frågeställningar som ska besvaras är det nödvändigt att förtydliga vad det är som utvärderingen ska studera. Det har sagts att Frif:s verksamhet ska summeras och värderas men vad är egentligen Frif? På vilka antaganden är detta projekt uppbyggt? För att tydliggöra dessa underliggande föreställningar gjordes vid projektstart, med utgångspunkt i ansökan om finansiering och i samarbete med projektets personal, en illustration av vad vi valt att kalla projektteori.⁹ I denna tydliggörs de antaganden som vid projektstart gjordes om hur projektet var tänkt att fungera, vilka aktiviteter som skulle genomföras och hur dessa var tänkta att påverka målgruppen, se figur 1 nedan.

I ord kan projektteorin beskrivas som att Frif med hjälp av finansiella resurser och bred kompetens från dess personal och samarbetspartners skulle genomföra insatser inom fyra olika områden; (i) stödinsatser, (ii) dialog- och utbildningsinsatser, (iii) arbetsplatsförlagda insatser och (iv) samverkansinsatser med tvillingprojektet i Malmö för sammanlagt 120 deltagare under den två år långa projektperioden. Dessa aktiviteter förväntades bidra till en mängd positiva effekter för målgruppen, bland annat ökad kunskap om arbetsmarknaden, förbättrade svetskunskaper och förbättrad hälsa. På lite längre sikt var de förväntade effekterna att deltagarnas möjligheter att få jobb skulle stärkas och att arbetslös-

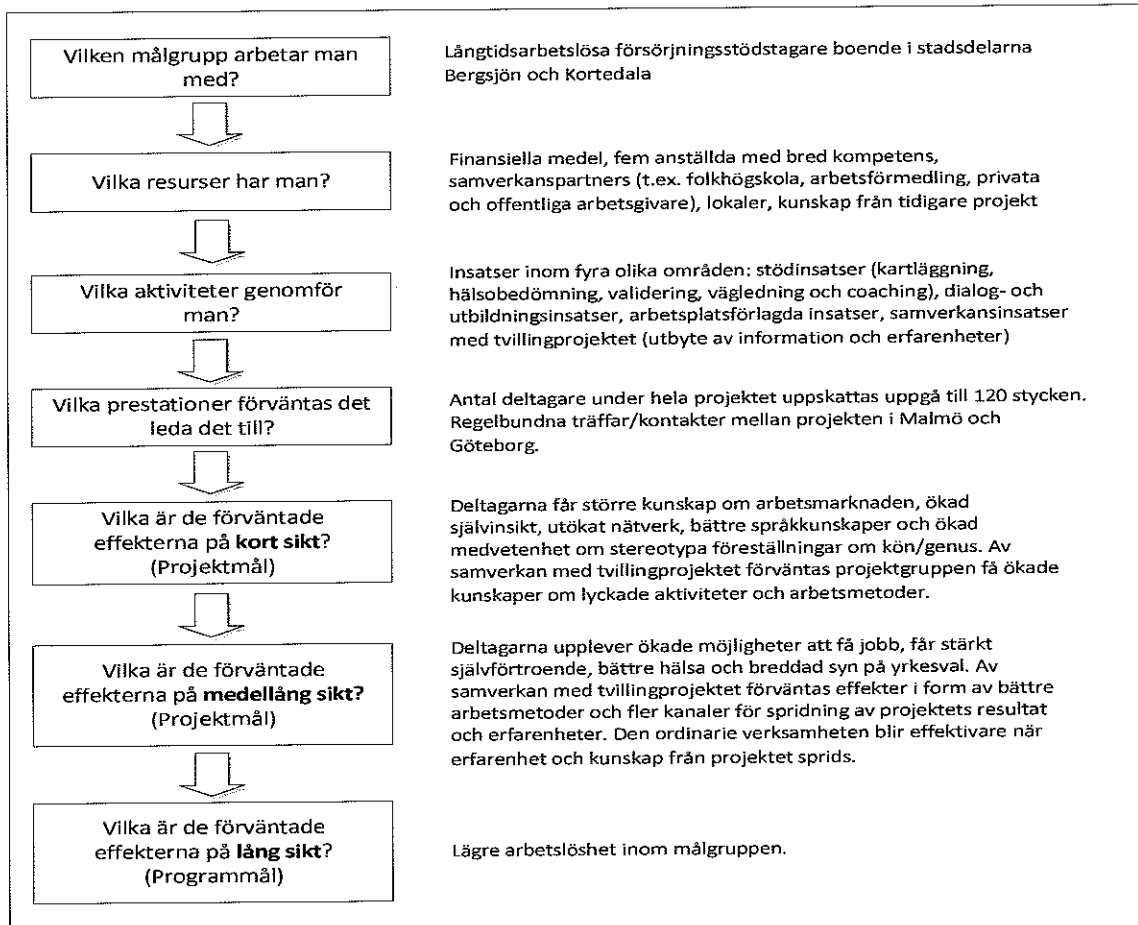
⁷ Fischer (2003)

⁸ Fischer (2003), Rossi, Freeman & Lipsey (2004), Scriven (1991), Rist (2007)

⁹ Andra begrepp för detta som förekommer i litteratur om utvärdering är verksamhetslogik, programteori, förändringshypotes. Se exempelvis Rossi, Freeman & Lipsey (2004).

heten i målgruppen skulle motverkas. När det gäller samverkan fanns tankar om att den skulle bidra till ett kunskapsutbyte mellan Göteborg och Malmö som skulle leda till förbättrade arbetsmetoder, vilka på sikt skulle kunna bidra till att vidareutveckla och effektivisera de ordinarie verksamheterna.

Figur 1: Frif:s projektteori

Fokus och frågeställningar

Utvärderingen kommer i grunden att utgöra en *måluppfyllelseanalys*. Med detta avses att studien ska beskriva verksamhetens mål, därefter avgöra om målen har nåtts och helst svara på om det är insatsen eller inte som bidragit till denna måluppfyllelse. För utvärderaren innebär detta att värderingen av verksamheten utgår ifrån verksamhetens egen måttstock i form av de egenformulerade målen. En verksamhet som har nått sina uppsatta mål bedöms vara en bra verksamhet medan en som inte lyckats

med detta bedöms vara en mindre bra. I realiteten är dock, vilket vi ska se, denna måttstock inte alltid tillräckligt tydlig för att vara funktionell som enda bedömningskriterium.¹⁰

Som vi ser i figur 1 ovan fanns det många förväntningar på vad Frif skulle leda till. Eftersom denna utvärdering ska utgå ifrån målen görs en avgränsning av projektteorin. De förväntade effekter som främst får ligga till grund för bedömningen av Frif:s verksamhet är de som finns inbyggda i de mål som är formulerade i projektansökan.¹¹ Dessa mål lyder:

- Andelen deltagare som efter avslutat projekt upplever att de fått ett *utökat nätverk* skall uppgå till minst 90 %.
- Andelen deltagare som efter avslutat projekt upplever att de fått ett *ökat självförtroende* skall uppgå till minst 90 %.
- Andelen deltagare som efter avslutat projekt har *fått jobb* eller *upplever att deras möjligheter att få jobb* har ökat, skall uppgå till minst 70 %.

En specificering av hur dessa mål ska tolkas och en problematisering av deras funktionalitet som bedömningskriterium är dock nödvändig innan vi kan gå vidare.

De två första målen är formulerade på projektnivå medan det tredje är formulerat av dem som skrivit policydokumenten inom EFS:s programområde 2. När datainsamlingsverktygen togs fram tolkades projektmålen på följande vis; det första förstods handla om att deltagarnas *nätverk i allmänhet* skulle stärkas, d.v.s. på samhällets olika arenor. Utgångspunkten var att de flesta typer av kontakter teoretiskt kan leda till erbjudande om arbete. Det andra projektmålet tolkades dock inte som självförtroende i allmänhet utan förstods handla om deltagarnas *självförtroende i relation till arbetsmarknaden*. Eftersom en specificering var nödvändig för att kunna göra målet mätbart gjordes denna avgränsning.

När det gäller den tredje målsättningen finns det ett tolkningsproblem inbyggt. En strikt tolkning av texten gör att det skulle räcka med att 70 % av deltagarna *upplever* att deras möjlighet att få jobb har ökat för att målet ska vara uppnått. Som målet är formulerat verkar det inte finnas någon kvalificerad skillnad mellan att *ha ett arbete* och att *uppleva sig ha fått ökad möjlighet att nå ett arbete*, vilket naturligtvis inte är sant för individen. Hur denna målsättning ska tolkas är således inte självklart. Det är svårt att veta om de som formulerat programmet och denna målsättning menar att det räcker med att ett av dessa två led är uppfyllt för att verksamheten ska bedömas som framgångsrik. Vår ambition är dock att försöka mäta båda leden.

Eftersom utvärderingen utgör en måluppfyllelseanalys måste en av de övergripande frågeställningarna och fyra av de delfrågor som utvärderingen ska besvara således bli:

- Har projektet nått sina målsättningar? D.v.s.:

¹⁰ Lindgren (2006), Vedung (1998)

¹¹ Detta innebär att huruvida projektet bidrar till bättre svetskunskaper eller stärkt hälsa inte är den information vi i första hand söker efter. Utvärderingens fokus ligger istället främst på att försöka mäta huruvida projektet bidragit till ett utökat nätverk och/eller ökat självförtroende eller huruvida deltagarnas möjligheter att få jobb har stärkts.

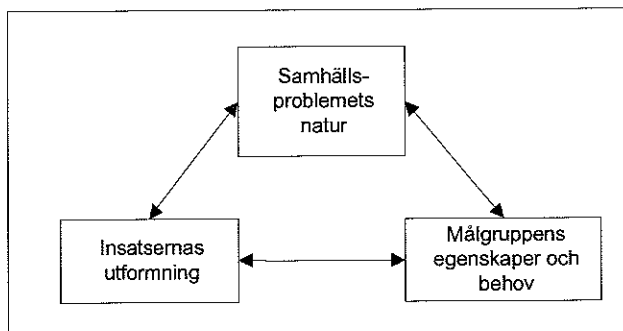
- Upplever deltagarna att deras nätverk har utökats?
- Har deltagarnas självförtroende i relation till arbetsmarknaden stärkts?
- Upplever deltagarna att deras möjligheter att få jobb har förbättrats?
- Vad har hänt med deltagarna efter avslut? Går de vidare till anställning eller inte?

Förutom att det finns en tvetydighet i en av målsättningarna finns det också en otydlighet ifråga om hur en bedömning av verksamheten ska gå till om två av målen visar sig vara uppfyllda men inte det tredje. Till exempel; hur ska projektet bedömas om samtliga deltagare upplever sig har stärkt självkänsla och utökat nätverk samtidigt som ingen av dem har fått jobb eller upplever sig ha fått ökade möjligheter att få jobb? Att enbart utgå ifrån de egenformulerade målen är därför svårt. Av denna anledning är vår ambition att ta analysen ett steg vidare. Vår ambition, som tidigare nämnts, är att inte endast mäta måluppfyllelsen utan att även försöka förklara utfallet. Vi önskar även försöka förstå varför eller varför inte målen har nåtts. Vi kommer därför även att söka efter faktorer som kan tänkas ha påverkat, på ett hindrande eller gynnsamt sätt, projektets förmåga att nå sina mål. Följande frågeställning ska besvaras:

- Vilka faktorer tros ha bidragit till att målsättningarna uppnåtts/ inte uppnåtts?

I sökandet efter svar på denna fråga kommer ytterligare ett kriterium att användas i bedömningen. Detta bedömningskriterium konstrueras med inspiration från policyanalytisk forskning. Utgångspunkten är att det, för att en verksamhet ska vara framgångsrik, antas vara nödvändigt att det finns en samstämmighet när det gäller följande tre aspekter (i) samhällsproblemets natur (ii) målgruppens egenskaper och behov och (iii) insatsernas utformning. Dessa aspekter kan sägas finnas i en triangulär relation till varandra, illustrerad i figur 2. Bilden avser visa att det finns samband och en viss växelverkan mellan hur vi exempelvis ser på målgruppen och hur vi ser på problemformuleringen och insatsernas utformning. En viss definition av eller syn på målgruppen leder till en viss förståelse av samhällsproblemet vilket leder till en viss uppfattning av hur insatserna ska utformas. Det antas här att samstämmighet krävs både i fråga om att olika personer eller aktörer som ansvarar för verksamheterna bör ha en gemensam syn på dessa tre aspekter (t.ex. bör person x och person y vara överens om hur målgruppen ska definieras). Samstämmigheten kan också handla om att de tre aspekterna ska stämma överens med varandra (t.ex. bör insatsernas utformning logiskt stämma överens med samhällsproblemets natur). Att en samstämmighet vad gäller dessa tre punkter finns är en grundförutsättning, men är inte med nödvändighet tillräckligt, för att en verksamhet ska fungera effektivt. Utan samstämmighet antas verksamhetens förmåga att uppnå sina målsättningar emellertid försämrats.¹² Med utgångspunkt i detta resonemang ställs även följande frågeställningar i denna utvärdering:

Figur 2: Samhällsproblemet, målgruppen och insatserna

¹² Rist (2007)

- Har det funnits en samstämmighet när det gäller (i) samhällsproblemets natur, (ii) målgruppens behov och egenskaper och (iii) insatsernas utformning?

Även om det ligger utanför denna utvärderings uppdrag att göra en jämförelse mellan Frif och tvillingprojektet i Malmö ställs slutligen även en fråga om vilket mervärde det gett verksamheten att ingå i ett samarbetsprojekt med Malmö.

- Vilket mervärde har samverkan med tvillingprojektet i Malmö gett Frif?

Disposition och analysram

I figur 3 nedan illustreras utvärderingens analysram. De tre stegen motsvarar tre olika kapitel i denna rapport. I ett första steg söks information om huruvida målen har uppnåtts. I det andra steget analyseras faktorer som kan tänkas ha påverkat måluppfyllelsen. Denna analys utgår från att om målen har uppnåtts är det intressant att söka information som handlar om vilka faktorer som har varit gynnsamma. Om målen däremot inte har uppnåtts blir den information som eftersöks främst de faktorer som antas ha hindrat måluppfyllelse. Denna analys genomförs med en förförståelse och ett antagande att de hindrande faktorerna kan vara *externa*, *interna* eller handla om *bristande samstämmighet*. Faktorerna antas kunna vara externa i så mån att de ligger utanför projektets möjlighet att påverka dem (exempelvis lågkonjunktur i samhället). Interna organisatoriska faktorer har diskuterats utförligt i de tidigare utvärderingsrapporterna. Dessa är relativt allmängiltiga faktorer som antas kunna påverka verksamheter på ett negativt sätt (exempelvis brister i kommunikation). I syfte att komma ett steg vidare i analysen används i denna rapport för första gången även antagandet om att det bör finnas en samstämmighet när det gäller (i) samhällsproblemets natur, (ii) målgruppens behov och egenskaper och (iii) insatsernas utformning. Bedömningen av samstämmighet när det gäller dessa tre aspekter av verksamhetens blir ett andra kriterium som används för att värdera verksamheten. Slutligen dras utifrån analysen slutsatser om vilka lärdomar som kan vara intressanta att ta med till kommande framtida verksamheter.

Figur 3: Analysram

Del 1: Har projektet nått sina mål?	Nej					Ja
Del 2: Vilka faktorer kan tänkas ha påverkat måluppfyllelsen?	Samstämmighet när det gäller ...			Externa faktorer	Interna, organisatoriska faktorer	Gynnsamma
	samhällsproblemets natur	målgruppens egenskaper och behov	insatsernas utformning.	Faktorer utanför projektets möjlighet att påverka	Faktorer kopplade till den interna organisationen möjliga att påverka	Faktorer som kan anses ha haft gynnsam påverkan
Del 3: Vilka slutsatser/lärdomar kan vi dra?	Vad tar vi med till kommande verksamheter?					

Metod och material

Material för denna utvärdering har samlats in under projektets två år och består både av strukturerad och något mindre strukturerad information.¹³ Det strukturerade materialet utgörs av dataregister som redogör för vilka deltagare som varit inskrivna i verksamheten. Vidare har deltagarna getts möjlighet att besvara enkäter före och efter sitt deltagande för att utvärderingen i efterhand ska kunna mäta måluppfyllelse. Detta material har kompletterats med något mindre strukturerad information i form av fokusgruppsintervjuer med deltagare och semistrukturerade intervjuer med både deltagare och personal. Utvärderaren har också vid ett flertal tillfällen närvarat i projektets verksamhet för att få en uppfattning om hur den är upplagd och fungerar. De två typerna av information, den strukturerade och den mindre strukturerade, avser att komplettera varandra.¹⁴ Kan vi med olika typer av information dra samma slutsats betyder det att styrkan eller tillförlitligheten i vår slutsats är större (exempelvis att enkäter och intervjuer visar på samma resultat). Skulle de olika typerna av information motsäga varandra kan det istället hjälpa till att skapa nya frågor (exempelvis att enkäter och intervjuer *inte* visar på samma resultat). Nedan beskrivs varje datainsamlingsmetod mer detaljerad var för sig.

Deltagarregister

Projektets personal har under projektets gång sammanställt data kring deltagarna. Vid inskrivning har en kartläggning gjorts av varje deltagare. Hur denna kartläggning har sett ut har dock varierat över tid och all information har inte på ett systematiskt vis förts in i ett dataregister. Den information som har kunnat användas i utvärderingen utgörs; *ålder, kön, inskrivningsdatum, utskrivningsdatum, avslutsorsak* och *genomförda praktikperioder*. Det deltagarregister som ligger till grund för utvärderingen sträcker sig från projektstart (den första deltagaren är i detta register inskriven den 9 augusti 2008) fram till och med den 16 april 2010.

Deltagarenkäter

Med utgångspunkt i projektets målsättningar utformades enkäter som deltagarna skulle fylla i före och efter sitt deltagande i projektet. Syftet var att vid avslut kunna mäta huruvida deltagarna upplever att deras möjligheter att få jobb har ökat, om de upplever att deras nätverk har blivit större och ifall de har fått ett ökat självförtroende i relation till arbetsmarknaden. Frågor som försöker mäta om deras möjligheter att få jobb har stärkts och om deras nätverk har utökats byggde på att deltagarna själva i efterhand fick uppskatta hur stor påverkan de anser att projektet har haft, exempelvis:

*Tror du att dina chanser att få jobb har ökat genom att du deltagit i projektet?
(1 Ja definitivt, 5 Till viss del, 9 Definitivt inte)*

När det gäller självförtroende försöker enkäterna att mäta deltagarnas upplevelse av att utföra de aktiviteter som krävs för att de ska gå in på arbetsmarknaden, exempelvis:

¹³ Det är medvetet val att undvika begreppen *kvantitativ* och *kvalitativ* metod. Bedömningen görs att begreppen *systematisk* och *mindre systematisk* bättre beskriver vad det handlar om. Den systematiska datainsamlingen är mer styrd (vars fördel bland annat är att den garanterar att samma frågor ställs till olika personer) medan den mindre systematiska är mer öppen (vars fördel bland annat är att den tillåter en viss flexibilitet under det att data samlas in).

¹⁴ Detta kallas vanligen triangulering.

Att skriva en jobbsökan känns...
(1 Inte alls svårt, 5 ganska svårt, 9 Mycket svårt)

Som vi nämnt tidigare förstås begreppet *självförtroende* inte handla om självförtroende generellt utan hur personen upplever sitt självförtroende i relation till arbetsmarknaden. Begreppet görs mätbart genom att 5 frågor ställs till deltagarna före projektstart och återigen när de skrivs ut ur projektet. Genom att göra det möjligt att koppla en individs svar före projektstart med dess svar efter avslut ur projektet var förhoppningen att sedan kunna mäta en eventuell förändring i deltagarnas självförtroende i relation till arbetsmarknaden utan att vara beroende av att de själva uppskattar projektets påverkan.¹⁵

Ansvar för att dela ut enkäterna lämnades till projektets personal. Utav de 122 projektdeltagare som per 16/4 2010 fanns i registren hade 81 stycken (67,5 %) besvarat enkäten vid inskrivning i projektet. Utav de 90 som per samma datum avslutats ur projektet har 55 stycken (61 %) besvarat enkäten vid avslut (d.v.s. 45 % av det totala antalet deltagare i projektet). Ett av huvudsyftena med att använda deltagarenkäter var att möjliggöra en mätning av måluppfyllelse. Centralt är då att individerna besvarar samma frågeställning före som efter sitt deltagande för att möjliggöra en jämförelse på individnivå (gäller mätning av målet om ett ökat självförtroende). Detta har endast gått att göra med 54 % av de deltagare som avslutats, eller 40 % av det totala antalet deltagare i projektet. Vi har alltså ett stort bortfall av enkätsvar vilket utgör ett metodproblem som diskuteras vidare nedan.

Intervjuer och fokusgrupper med deltagarna

Vid fem tillfällen under projektets gång har utvärderarna genomfört fokusgrupper med projektets deltagare. Vid dessa tillfällen har totalt 45 personer deltagit och kunnat göra sina röster hörda.

Tabell 1: Antal deltagare i intervjuer och fokusgrupper

	Antal kvinnor	Antal män
Fokusgrupp 13/11 2008	4	4
Fokusgrupp 27/04 2009	8	4
Fokusgrupp 28/04 2009	2	3
Fokusgrupp 19/11 2009	5	3
Fokusgrupp 20/11 2009	5	3
Intervjuer Maj 2009	3	1
Totalt antal kvinnor/män	27	18
SUMMA deltagare	45	

Urvalet av deltagarna har huvudsakligen gjorts av projektets personal. Anledningen till detta var att deltagarnas generella kunskaper i svenska språket var låga och det bedömdes nödvändigt med en viss svenskkunskap för att deltagandet i fokusgruppen skulle ge nyttig information i utvärderingsarbetet. Ambitionen i urvalet var också att få en rela-

tivt jämn fördelning mellan könen. Andelen kvinnliga deltagare är något högre än andelen män men det gäller, som vi senare ska se, även deltagarna i projektet.¹⁶

Vidare har 4 individuella intervjuer genomförts med deltagare mot slutet av projektperioden. Två av dessa valdes ut eftersom de gått vidare till anställning och på så vis representerar fall där projektets

¹⁵ Observera att en uppmätt förändring i sig inte är ett bevis på att det är projektet som har haft påverkan. Det kan lika gärna vara en extern faktor som har haft effekt. Tanken var att denna information i kombination med annan datainsamling (exempelvis intervjuer med deltagare) skulle kunna fungera som underlag för att på ett tillförlitligt sätt bedöma projektets eventuella påverkan på deltagarna i det här avseendet.

¹⁶ 60 % av de intervjuade deltagarna är kvinnor. Andelen kvinnor i projektet är 57 %.

mål att deltagarna ska gå vidare till anställning är uppnådda. Två av dessa valdes ut eftersom de inte gått vidare till anställning och på så vis representerar fall där projektet inte lyckats uppnå dessa målsättningar. Ambitionen var att på detta sätt fånga upp ett brett spektra av erfarenheter.

De datainsamlingsverktyg (d.v.s. intervju- och fokusgruppsguider) som använts har varit relativt öppna i sin konstruktion, d.v.s. att de har haft en viss grundstruktur för att försäkra att utvalda temaområden täckts in, men att de samtidigt tillåtit flexibilitet i vilka frågor som ställts. Fokusgrupps- och intervjuguiderna presenteras i bilaga 3 och 4.

När referenser till dessa fokusgrupps- och individuella intervjuer görs används ett system där deltagarnas identitet döljs och de tilldelas en kod: intervjuperson 1, intervjuperson 2 o.s.v.. Detta görs för att läsaren ska kunna se spridningen på de citat som väljs ut, och försäkra sig om att inte samtliga kommer från en individ.

Intervjuer med och självskattningsblanketter till projektets personal

Under projektperioden har intervjuer genomförts vid tre olika omgångar med personer som antingen arbetat med deltagarna i projektet eller personer som på något sätt representerar de aktörer som samarbetat i Frif. Totalt har 16 intervjuer genomförts, med vissa personer har intervjuer genomförts vid mer än ett tillfälle. Intervjuguiderna redovisas i bilaga 5.

Tabell 2: Genomförda intervjuer med personal anställda i projektet eller av samarbetspartners

	Anställda i projektet	Anställda av folkhögskolan	Övriga (Representanter för Arbetsforum eller socialtjänst)
Avstämning 1	1	0	0
Avstämning 2	2	1	3
Avstämning 3	5	3	1
SUMMA Genomförda intervjuer	16		

När referenser till dessa intervjuer görs används ett system där deltagarnas identitet döljs och de tilldelas en kod: intervjuperson A, intervjuperson B, o.s.v.. Detta görs för att läsaren ska kunna se spridningen på de citat som väljs ut, och försäkra sig om att inte samtliga kommer från en individ.

När det i det som följer refereras till "personal i projektet" avses inte bara personer som varit anställda enkom för att arbeta i projektet utan också de som varit engagerade att arbeta med deltagare i projektet men som har sin anställning hos folkhögskolan.

Vid de två första avstämningarna delades också självskattningsblanketter ut till dem som arbetat med deltagare i projektet. Vilka frågor som där ställdes redovisas i bilaga 6.

Analys av materialet

Intervjuer och fokusgrupper har i den mån det tillåtit av intervjupersonen eller fokusgruppsdeltagaren spelats in med hjälp av en digital diktafon. Därefter har intervjuerna transkriberats i sin helhet och tillsammans med självskattningsblanketterna analyserats med hjälp av textanalysprogrammet Nvivo i enlighet med de teman som presenterades i analyschemat i figur 3 ovan.

Metoddiskussion

Som de flesta samhällsvetenskapliga studier har även denna en mängd metodproblem. Här diskuteras de mest centrala.

Till att börja med finns problem med deltagarenkäterna, främst på grund av projektdeltagarnas dåliga svenskkunskaper. Utformningen av enkäterna gjordes i samarbete med projektets personal eftersom de hade mer kunskap om på vilken språklig nivå som deltagarna befann sig. Här finns ändå en mängd frågetecken som handlar om ifall deltagarna har förstått frågorna som ställs. Vissa individer visade sig ha så dåliga kunskaper i svenska språket att de behövde få frågorna förklarade för sig av projektpersonalen vilket skapar, förutom problemet med förståelse, en tveksamhet huruvida deltagarna kan/vågar vara uppriktiga i sina svar och huruvida personalen lyckas beskriva frågorna på ett korrekt sätt. Vidare har inte de två enkäterna besvarats av samtliga deltagare utan vi har ett ganska stort bortfall (55 eller 60 % beroende på vilket mål det handlar om). Att säga något om vilken betydelse dessa metodproblem har för resultatet är naturligtvis mycket svårt. Man kan tänka sig att språksvårigheterna gör att det finns systematiska fel i svaren, man kan också tänka sig att projektpersonalens involvering i besvarandet av enkäterna gör att svaren blir mer positiva än de annars skulle bli. Vi försöker hantera dessa metodproblem genom att vara mycket försiktiga att i analysen dra säkra slutsatser utifrån enkätresultaten. Dessa resultat ses snarare som vägledning för tanken och argumentationen än som underlag för att dra säkra slutsatser om hur väl projektet presterat.

När det gäller intervjuer och fokusgrupper med deltagare är det relevant att lyfta fram hur urvalet till dessa har gått till. På grund av de dåliga kunskaperna i svenska språket hos deltagarna kunde inte ett strategiskt urval göras av utvärderarna utifrån vissa egenskaper (exempelvis kön, ålder, utbildningsbakgrund etc.). Istället fick språkkunskaperna styra urvalet så att meningsfull information kunde inhämtas. Detta är förstås olyckligt och kan ha gett ett bias för personer som bland annat varit längre i Sverige, har högre utbildning eller är mer delaktiga i svenska samhället än övriga deltagare. En risk när urvalet görs av projektpersonalen är naturligtvis också att personer som har kritiska tankar kring verksamheten väljs bort. När man tittar på antalet individer som deltagit i fokusgrupper utgör de ändå en ganska stor andel, 37 %, av det totala antalet deltagare i projektet.¹⁷ Det är alltså relativt många individer som i fokusgrupper och intervjuer har fått möjlighet att göra sina röster hörda. De språkliga svårigheterna skapar även i dessa situationer problem som handlar om huruvida vi som utvärderare kan förstå och korrekt uppfatta deltagarnas utsagor. De frågor som har ställts till deltagarna har dock varit ganska enkla och endast översiktligt handlat om hur de uppfattat sitt deltagande i projektet. När vi som utvärderare i fokusgrupperna har mött kritiska tankar mot projektet har vi hanterat dessa med en medvetenhet om att en viss frustration kan härröra från det faktum att dessa individer inte sällan befinner sig i en utsatt livssituation och att det därför ibland kan antas vara svårt att avgöra om uttryck för frustration beror på projektet eller på deltagarnas allmänna livssituation.

¹⁷ Vissa individer kan ha förekommit mer än en gång i materialet, till exempel både i fokusgrupp och i en intervju. Detta handlar dock högst om ett par individer och påverkar inte andelen nämnvärt.

DEL 1: MÄTNING AV MÅLUPPFYLLELSE

Detta avsnitt redovisar mätningen av hur projektet har lyckats uppnå de uppsatta målen. Redovisningen börjar med en mindre kartläggning av de deltagare som varit inskrivna i verksamheten. Därefter följer resultatredovisning när det gäller projekt- och program mål.

Kartläggning deltagare

Till att börja med kan konstateras att det inte är en enkel uppgift att kartlägga hur många deltagare som varit inskrivna i projektet. Personer har under projektperioden registrerats i olika system och att bringa klarhet i vilka som ska klassificeras som deltagare har inte varit enkelt.

Tabell 3: Kartläggning av deltagare

Antal personer i registren	129
Varav personen varit inskriven endast en dag	1
Varav personen aldrig påbörjat projektet	6
Varav avslutade deltagare per 16/4 2010	90
Varav pågående deltagare per 16/4 2010	32

I det deltagarregister som vi fått tillgång till finns ursprungligen 129 personer. Av dessa har en person en inskrivningstid på en dag och därför inte bedömts vara deltagare i projektet. Vidare har 6 personer, med något längre inskrivningstid, av projektpersonalen ansetts aldrig påbörjat projektet och därför plockats bort ur registret. När denna kartläggning gjordes (16/4 2010) hade 90 deltagare avslutats och 32 var fortfarande aktuella deltagare i projektet, se tabell 3.

Tabell 4: Antal deltagare i projektet – mål och resultat

	Mål	Resultat
Antal deltagare	120	122
Varav kvinnor	60 (50 %)	69 (57 %)
Varav män	60 (50 %)	53 (43 %)

Denna kartläggning ger vid handen att det sammanlagt är 122 individer som kan klassificeras som projektdeltagare. Enligt projektansökan skulle 60 män och 60 kvinnor omfattas av verksamheten. Kartläggningen visar således att projektet har nått det uppsatta målet om 120 deltagare. Den avvikelse som finns i jämförelse med målet är att andelen kvinnor är något högre än vad som planerades, se tabell 4.

Tabell 5: Åldersfördelning deltagare

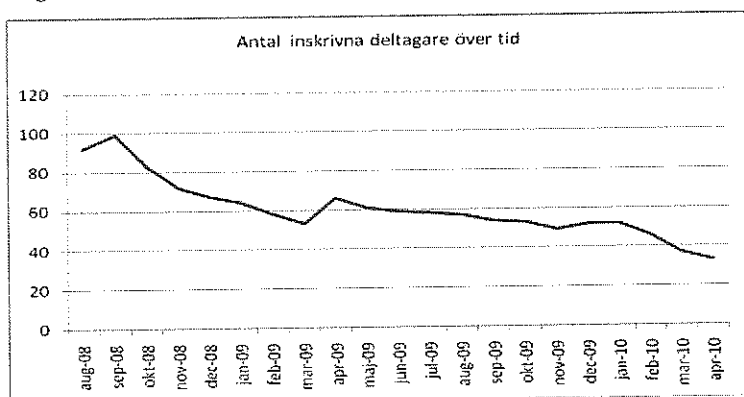
Ålder	Antal deltagare	Andel i procent
20 – 30 år	15	12 %
30 – 40 år	35	29 %
40 – 50 år	48	39 %
50 – 60 år	18	15 %
Över 60 år	6	5 %
SUMMA	122	100 %

Enligt projektansökan har projektet en relativt vid målgrupp ifråga om ålder. Projektet anges rikta sig till personer mellan 25 och 64 år. Åldersmässigt ser fördelningen bland projektdeltagarna ut som visas i tabell 5. Den största gruppen (39 %) är mellan 40 och 50 år. Cirka 20 % av deltagarna är äldre än 50 år.

Utav de deltagare som avslutats i verksamheten varierar inskrivningstiden alltifrån 7 upp till 585 dagar. I medeltal var deltagarna inskrivna 182 dagar i verksamheten. Cirka en tredjedel (30 stycken) var inskrivna i mer än 300 dagar. 10 deltagare var inskrivna i över 500 dagar.

Fördelningen över antal inskrivna deltagare över tid visas i diagram 1. Som vi kan se har en stor andel

Diagram 1: Antal inskrivna deltagare över tid

löpande nyintag i anslutning till att deltagare avslutas ur projektet.” Denna formulering kan tolkas som att antalet samtidigt inskrivna deltagare förväntades vara lägre än det faktiskt i realiteten blev och att personer förväntades vara inskrivna kortare tid än vad de faktiskt i verkligheten var.

Det hade varit intressant att också kunna nyansera bilden något och redovisa fler av deltagarnas karakteristiska. Exempelvis skulle det kunnat tjäna analysen om information om *ursprungsland, tid i Sverige* och *utbildningsnivå* systematiskt insamlats. Som redan nämnts finns information om deltagarna i de kartläggningar som gjorts vid inskrivning men formen på denna information har varierat över tid och inte heller sammanställts på ett systematiskt sätt så att en analys möjliggjorts. Det som dock kan läggas till när det gäller projektdeltagarna är att en överväldigande majoritet av dem är av utomnordisk härkomst. Andelen uppskattas av projektpersonalen ligga kring 98 %. Deltagarnas utbildningsnivå varierar naturligtvis men de flesta av projektets deltagare bedöms ha en relativt låg utbildningsnivå, många saknar även helt grundskolekompetens.

Projektmål 1: Utökat nätverk

En av projektets egenformulerade målsättningar var att andelen deltagare som efter avslutat projekt upplever att de fått ett *utökat nätverk* skulle uppgå till minst 90 %. Vår bedömning är att det främst är via sina praktikplatser som deltagarna på ett relevant sätt skulle kunna utöka sitt nätverk med hjälp av projektet. Visserligen har studiebesök och besök från arbetsgivare genomförts inom ramen för projektet, vilket också skulle kunna bidra till att nå detta mål. För individen bedöms dock dessa gruppaktiviteter vara betydligt sämre än praktikplatser som verktyg för att uppnå målet om ett utökat nätverk.

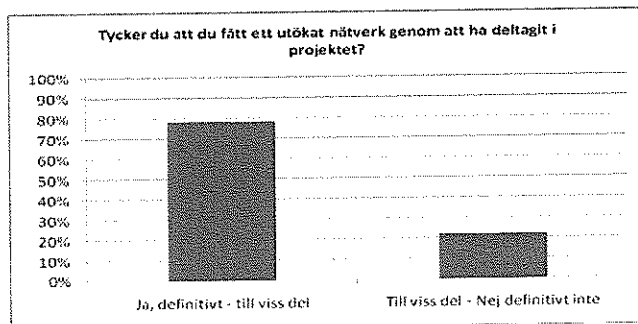
Utav de 122 deltagarna hade vid mättillfället¹⁸ 66 personer, d.v.s. 54 %, varit ute på minst en praktikperiod. Av dessa hade 28 personer haft två eller flera praktikperioder. Totalt hade projektet förmedlat praktikplatser till 58 olika arbetsgivare, 35 av dessa var privata företag (exempelvis Lidl), 13 offentli-

¹⁸ 16/4 2010

ga organisationer (exempelvis Sahlgrenska Universitetssjukhuset), tre folkhögskolor (exempelvis Kvinnofolkhögskolan), två ekonomiska föreningar och fem ideella föreningar och kyrkor.¹⁹

I den enkät som deltagarna fick fylla i när de avslutades ur projektet ställdes en fråga om de upplevt att deras nätverk utökats genom att de deltagit i projektet. I diagram 2 redovisas hur deltagarna svarade på

Diagram 2: Utökat nätverk

Tabellförklaring: Denna fråga har besvarats av 54 deltagare. Det motsvarar 44 % av det totala antalet deltagare i projektet.

denna fråga. Resultatet indikerar att 79 % anser att deras nätverk har utökats. Som diskuterats ovan i metodkapitlet finns det dock en del osäkerhet i själva mätningen som handlar om ifall deltagarna verkligen förstår frågorna, om de kan svara sanningsenligt och om de är representativa för hela gruppen. Om vi skulle välja att lita på resultatet betyder det att målet visserligen inte nåtts tillfullo men att projektet ändå kommer ganska nära det uppsatta målet.

I intervjuer och fokusgrupper med deltagare går det att finna uttryck både för att projektet har bidragit till individens möjlighet att utöka sitt nätverk och för tankar som handlar om att projektet inte varit rätt metod för att uppnå detta. En person, som menar att projektet varit behjälpligt i kontakten med arbetsmarknaden, säger:

”Jag har fått stöd från XX (person anställd i projektet, författarens anm.) /... / Jag känner att det är därför jag är här för att komma in på arbetsmarknaden och XX gjorde grejer så det går framåt.”
(Intervjuperson 2)

En annan projektdeltagare är mer pessimistisk till att projektet kunnat hjälpa personen att utöka sitt nätverk och menar till och med att projektdeltagandet är hindrande för att hitta jobb, att det är bortkastad tid att närvara.

”Den tid som jag satt här skulle jag kunna gå till en arbetsgivare, leta efter nånting själv. Jag skulle kunna gå till arbetsförmedlingen. Jag tar tiden i alla fall för att gå till arbetsförmedlingen men jag skulle kunna göra mycket mer än att sitta här och göra ingenting, min tid går bara.” (Intervjuperson 3)

Den slutsats som dras av denna redogörelse är att det inte går att säga att målet om ett utökat nätverk har uppnåtts. Även om deltagarenkäten indikerar att projektet kommer relativt nära det uppsatta målet kan det ifrågasättas på vilket sätt målet överhuvudtaget skulle kunna nås givet att endast 54 % av deltagarna har varit ute på en praktikperiod. Den fråga som bör ställas är hur resterande 46 % skulle ha kunnat få ett utökat nätverk. Anser vi att det räcker med att deltagarna lärt känna fler personer i form av lärare, projektpersonal eller andra deltagare? Bör inte det utökade nätverket bestå av kontakter som stärker deltagarnas relation till olika arenor i samhället, och då framförallt deras relation till arbetsmarknaden? Hur skulle detta kunnat ske för de individer som inte varit ute på någon praktikperiod?

¹⁹ Uppgifterna kommer från den i projektet anställda rekryteraren/praktiksamordnaren.

Bedömningen av uppfyllelse av detta mål är avhängigt hur bred tolkning vi väljer att göra av själva målet. Det handlar om vilken kvalitet det nätverk ska ha som deltagarna skaffar sig. Vår bedömning är att det främst är via praktikplatser som deltagarnas nätverk på ett relevant sätt kan utökas. En deltagare bekräftar relevansen i att göra denna bedömning i följande uttalande:

”Förutom de praktikplatser som jag har haft har jag inte haft kontakt med någon annan arbetsgivare. Jag har inte skapat något nätverk förutom med de två praktikplatser jag har haft.” (Intervjuerson 2)

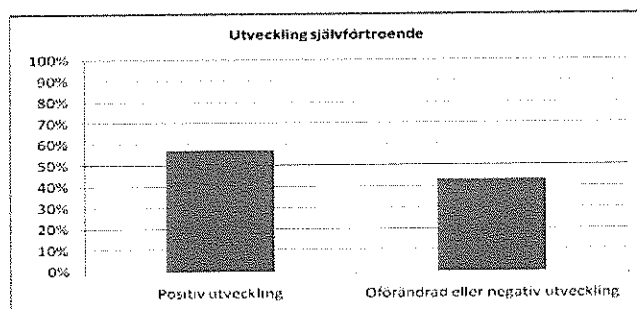
Eftersom endast 54 % av deltagarna vid mättillfället, när redan 20 månader av projektiden passerats, varit ute på en praktikperiod, är det svårt att se hur målet att 90 % ska utöka sitt nätverk skulle kunna ha uppnåtts.

Projektmål 2: Stärkt självförtroende

Det andra av projektets egenformulerade mål var att andelen deltagare som efter avslutat projekt upplever att de fått ett *ökat självförtroende* skulle uppgå till minst 90 %. Också detta har mätts genom deltagarenkäten. Här ställdes fem frågor

(se kapitel *Metod och material* samt bilaga 1 och 2) till deltagarna om deras självförtroende i relation till arbetsmarknaden både när de aktualiserades och när de avslutades ur projektet. Dessa enkätfrågor avser mäta en *förändring* när det gäller självförtroende. Hur deltagarna har förändrats kan således beskrivas i termer av en

Diagram 3: Utveckling av självförtroende

positiv eller en oförändrad/negativ utveckling. Resultaten från enkäterna indikerar en positiv utveckling för 57 % av deltagarna,

medan resterande 43 % uppmäter antingen en oförändrad eller negativ utveckling. Samma osäkerhet i själva mätningen som diskuteras ovan är aktuell även när det gäller denna målsättning, d.v.s.; förstår deltagarna frågorna, kan de svara sanningsenligt och är de verkligen representativa för hela gruppen? Om vi väljer att lita på siffrorna innebär det en indikation på att målet inte uppnåtts när det gäller deltagarnas självförtroende i relation till arbetsmarknaden.

Tabellförklaring: Informationen baseras på 49 deltagare vilka besvarat frågor om självförtroende vid två olika tillfällen. Det motsvarar 40 % av det totala antalet deltagare i projektet.

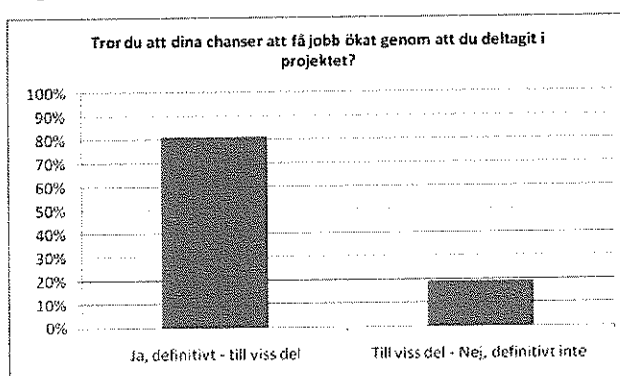
De intervjuer och fokusgrupper med deltagare som genomförts under projektperioden ger också många gånger en negativ bild av projektets möjligheter att stärka deltagarnas självförtroende. I början av projektperioden är orden starka, en del deltagare talar om Frif som ett fängelse eller dagis och ger uttryck för att vara mycket missnöjda med sitt deltagande i projektet. Det går också att finna tankegångar i deltagarnas utsagor om att projektet i början hade en negativ inverkan på deras självförtroende. De talar om hot om repressalier, bristande respekt från projektpersonal, och att man upplevt det oklart varför man befinner sig i projektet och vad det kan bidra med.

Oavsett huruvida denna kritik är relevant eller ej (det vill säga att vi lämnar öppet för att kritiken mot projektet skulle kunna vara helt obefogad) så betyder deltagarnas missnöje i alla fall stora utmaningar för verksamhetens förmåga att stärka sina deltagares självförtroende. Individer som upplever frustration över bemötande och oklarheter kring varför de befinner sig i en viss verksamhet antas ha svårt att bli hjälpta av de insatser de tillhandahålls. Mycket av denna kritik verkar handla om projektet första period och det går också att finna uttryck i intervjuer och fokusgrupper för att situationen förbättrades efter hand. Den slutsats som dras är ändå att det inte går att säga att målet att 90 % av deltagarna ska få ett ökat självförtroende har uppnåtts. Både enkäter och intervjuer indikerar att så inte är fallet.

Programmål: Ett arbete eller ökade chanser att nå ett arbete

Vi har nu kommit till ett av de mål som är satta på programnivå och som tidigare har problematiserats utifrån att det är otydligt när det gäller dess innebörd. Här hanteras det därför i två led. Det ena ledet i programmålet var att 70 % av deltagarna skulle uppleva att deras chanser att få jobb ökade genom att de deltog i projektet.²⁰ Denna fråga ställdes till deltagarna vid avslut ur projektet. Resultatet av denna mätning visar att 81 % av de som besvarat enkäten tror att projektet ökat deras chanser att få jobb. Återigen finns en osäkerhet i mätningen. Här indikerar dock resultatet av mätningen att målet har uppnåtts.

Diagram 4: Upplevelse av chanser att få jobb i framtiden

Tabellförklaring: Denna fråga har besvarats av 54 deltagare. Det motsvarar 44 % av det totala antalet deltagare i projektet

Det andra ledet handlar om att andelen deltagare som efter avslutat projekt har fått jobb ska uppgå till minst 70 %. Om vi tittar på vad som hänt med deltagarna direkt efter det att de avslutats ur projektet visar kartläggningen att 12 stycken (13 %) av dem som vid mättillfället avslutats går vidare till någon form av anställning, 10 av dessa utan stöd i form av lönebidrag och två individer med hjälp av ett sådant stöd.²¹ De anställningar som varit aktuella är bland annat butiksbiträde, lagerarbetare och modersmåls lärare, se tabell 6. En relativt stor andel av övriga deltagare som vid mättillfället avslutats hade börjat studera, 21 personer eller 23 %, de allra flesta inom ramen för SFI:s verksamhet. Sex individer (7 %) hade avslutats mot en annan åtgärd inom arbetsförmedlingens regi. En annan relativt vanlig avslutsorsak var någon form av rehabiliterande åtgärd vilket var aktuellt för 13 deltagare (14 %). Sex personer (7 %) avslutades på grund av att de flyttat från stadsdelen och 10 personer (11 %) avslu-

²⁰ Eftersom denna fråga endast ställdes i efterenkäten har den besvarats av fler deltagare (en jämförelse mellan före och efter kräver att samma person svarar vid båda tillfällena vilket färre personer har gjort). 52 stycken eller 58 % av avslutade deltagare har besvarat denna frågeställning.

²¹ Observera att 13 % är andel av deltagare som avslutats ur projektet. Vid mättillfället var fortfarande 32 personer inskrivna i projektet. Siffran kan således ha kommit att både förbättras eller försämrats efter detta tillfälle. Detta gäller även övriga avslutsorsaker.

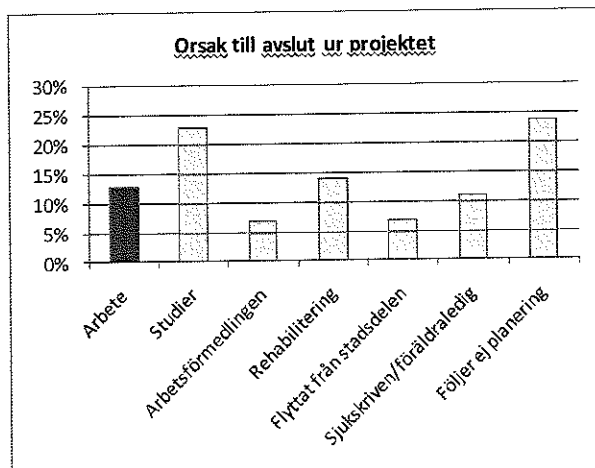
tades på grund av sjukskrivning eller föräldraledighet. Ett ganska stort antal deltagare, 22 personer (24 %), avslutades eftersom de inte längre följde den planering som satts upp för dem. Vad som hänt med dessa individer framgår inte i registren.

Tabell 6: Form av arbete för de som avslutats mot arbete

Form av arbete	Arbetsuppgifter	Antal deltagare
Arbete utan lönebidrag	Butiksbiträde	1
	Lagerarbetare	2
	Lokalvårdare	3
	Modersmåls lärare	1
	Personlig assistent	1
	Receptionist	1
	Icke definierat	1
Arbete med lönebidrag	Lokalvårdare	1
	Vaktmästare	1
Summa (och andel) deltagare som avslutats mot anställning		12 (13 %)

Tabellförklaring: Tolv utav 90 personer har gått vidare till någon form av anställning. Andelen beräknas vara $12/90 = 0,1333$, d.v.s. cirka 13 %.

Diagram 5: Avslutsorsak alla deltagare som avslutats

Tabellförklaring: Denna tabell utgår ifrån de 90 personer som per 16/4 2010 hade avslutats ur projektet.

Om vi ska använda detta som vägledning i bedömningen säger mätningen att endast 13 % som går vidare till en anställning, en siffra som befinner sig långt ifrån de 70 % som anges i målet. Samtidigt indikerar deltagarenkäten att 81 % upplever sig ha fått förbättrade chanser att nå ett arbete vilket är bättre än det uppsatta målet om 70 %.

Det är för oss oklart huruvida detta mål ska vara vägledande för varje enskilt projekt eller något som på en mer övergripande nivå ska användas för att bedöma måluppfyllelse för samtliga projekt som ESF finansierar. När det gäller det första ledet, upplevelse av att ha fått ökade möjligheter att få jobb, kan man enkelt argumentera för att det är relevant på projektnivå. Deltagare i en verksamhet som alltid ytterst syftar till att öka arbetskraftutbudet och bidra till ett inkluderande arbetsliv för personer som står långt ifrån arbetsmarknaden bör alltid på ett positivt sätt kunna bidra till individens upplevelse av att ha blivit stärkt i relation till arbetsmarknaden. Däremot blir argumentationen svårare när det gäller om det andra ledet, att 70 % ska ha nått anställning, kan användas som en rimlig måttstock i alla projekt. Här är vår uppfattning att det måste finnas skillnader mellan olika områden. Det skulle relativt lätt kunna argumenteras för målet, att 70 % av deltagarna efter avslutat projekt ska ha fått anställning, inte är ett rimligt mål i det här fallet.

Slutsatser måluppfyllelse

Det resultat vi fått fram är svårt att förhålla sig till. Förutom en mängd metodproblem, vilket innebär en osäkerhet när det gäller tillförlitligheten i resultaten, finns också en tvetydighet i resultatet. Mätningen indikerar att vissa mål uppnåtts medan andra långt ifrån är uppnådda. Tabell 7 visar en sammanställning av projektets prestationer i relation till de uppställda målen tillsammans med en bedöm-

ning av tillförlitlighet i resultaten. Som vi ser har två av de fem målen uppnåtts, ett är nära att uppnås medan två är långt ifrån uppnådda.

Tabell 7: Sammanställning av slutsatser om måluppfyllelse

	Mål	Resultat	Bedömning av måluppfyllelse	Kommentar ifråga om tillförlitlighet
Operativt mål: Antal deltagare	Projektet ska omfatta 120 deltagare	122	Uppnått	Tillförlitligt
Projektmål 1: Utökat nätverk	90 % ska uppleva sitt nätverk utökat	Enkäten indikerar att 79 % upplever sitt nätverk utökat	Nästan uppnått	Svag tillförlitlighet (se metoddiskussion kapitel <i>Metod och material</i>)
Projektmål 2: Stärkt självförtroende	90 % ska uppleva sitt självförtroende stärkt	Enkäten indikerar att 57 % har fått stärkt självförtroende	Långt ifrån uppnått	Svag tillförlitlighet (se metoddiskussion kapitel <i>Metod och material</i>)
Programmål del 1: Upplevelse att jobbchanserna ökat	70 % ska uppleva att deras chanser att få jobb har ökat	Enkäten indikerar att 81 % upplever att deras chanser att få jobb har ökat	Uppnått	Svag tillförlitlighet (se metoddiskussion kapitel <i>Metod och material</i>)
Programmål del 2: Faktiskt få en anställning vid avslut	70 % ska ha fått jobb efter avslutat projekt	Kartläggningen indikerar att 13 % avslutats ur projektet eftersom de fått anställning	Långt ifrån uppnått	Tillförlitligt (vid måttillfället)

Den bild som här målas upp ger en ganska negativ bild av projektet. I syfte att försöka förklara detta utfall kommer nu sökas efter vilka faktorer som kan förklara varför inte fler av de uppsatta målen nås. Att en stor del av mätningen av måluppfyllelse är osäker spelar mindre roll för den analys som följer. Oavsett diskussionen om tillförlitligheten i resultaten råder det ingen tvekan om att det funnits en önskan att fler skulle avslutas mot arbete. Det räcker att vi utgår från de siffror som inte brister i tillförlitlighet, de som anger hur många som gått vidare till en anställning, och ställer oss frågan; Hur kan vi förklara att inte fler deltagare kommer ut i arbete?

DEL 2: MÅLUPPFYLLELSEANALYS

Detta kapitel börjar med en diskussion om externa faktorer och interna organisatoriska problem vilka kan ha påverkat måluppfyllelsen för att sedan göra en tredelad analys av projektet genom att studera samstämmigheten när det gäller (i) samhällsproblemets natur, (ii) målgruppens egenskaper och behov samt (iii) insatsernas utformning.

Externa faktorer

En bidragande orsak till att målen inte nås står förmodligen att finna i den omgivande miljön. Dessa faktorer är externa i den bemärkelsen att de står utanför projektets direkta möjligheter att påverka. I intervjuer med personer som på olika sätt har arbetat i projektet är den externa faktor som omnämns av flest det försämrade läget på arbetsmarknaden under projektperioden. Maj 2008 var arbetslösheten i Sverige 5,8 %, samma månad ett år senare låg denna siffra på 9,0 %.²² Flera intervjupersoner menar att detta varit en av de största utmaningar för projektet när det kommer till att uppnå målen. Den försämrade arbetsmarknadssituationen diskuteras få flera följder. Naturligtvis tros en svag målgrupp med från början dåliga förutsättningar drabbas hårdare av en försämrad arbetsmarknad än de med starkare position. En intervjuperson säger:

”Alltså, situationen är ju hopplös. Om du tittar på arbetsmarknaden som den ser ut idag så är det ju näst intill en hopplös situation. Det är ju faktiskt så att en välutbildad person som jag skulle inte hitta något om jag blev arbetslös idag. Och då har jag jobbat i hela mitt liv och är akademiker. Jag har enormt mycket erfarenhet och det finns inga jobb att söka.” (Intervjuperson C)

Med ett försämrat arbetsmarknadsläge uppskattas också projektets möjligheter att finna passande praktikplatser till sina deltagare som försämrade eftersom många företag har bekymmer i en lågkonjunktur och inte tillräcklig med tid och resurser för att kunna lära upp och handleda praktikanter. Detta i kombination med en samtidig ökad konkurrens från andra aktörer. Någon intervjuperson menar att konkurrensen om de praktikplatser som finns hårdnar eftersom både SFI och gymnasieskolan blivit mer inriktade på praktik. Projektets målgrupp måste då i ett tuffare klimat på arbetsmarknaden konkurrera, inte bara om arbetstillfällena utan även om praktikplatser, med personer som många gånger har högre kompetens och mer erfarenheter än de.

Samtidigt lyfter en annan intervjuperson fram tanken att lågkonjunkturen och det försämrade arbetsmarknadsläget inte med nödvändighet behöver inverka negativt på denna målgrupps möjligheter att nå ett arbete. Tankegången är att konsumenterna i en lågkonjunktur byter beteende och i större utsträckning handlar av lågprisaktörer vilka skulle vara mer benägna att anställa projektets målgrupp.

²² Siffrorna avser säsongsrensad procentuell andel av arbetskraften 15 – 74 år. Källa SCB och AKU via www.ekonomifakta.se.

Ytterligare en extern faktor som går att finna omnämnd i intervjuerna är svaga ekonomiska incitament för individen att ta ett arbete. Det som här åsyftas är risken att deltagarna faktiskt skulle kunna förlora ekonomiskt på att ta ett arbete. Det exempel som lyfts fram handlar om att individen kan hindras att ta kortare anställningar eftersom han eller hon då sägs riskera att få ett minskat försörjningsstöd när anställningen tar slut.

Hur stor eller hur liten påverkan dessa externa faktorer haft är naturligtvis svårt att avgöra i den typ av studie som här genomförts. Trots detta fyller det en funktion att i alla fall ta upp dem till diskussion. Även om det inte går att bedöma exakt hur påverkan de haft är det inte osannolikt att flera av dem haft en inverkan på projektets möjligheter att få ut deltagare i arbete.

Interna organisatoriska problem

Förutom de externa faktorerna framkommer i intervjuerna en mängd utmaningar som här klassificerats som *interna organisatoriska problem*. Till skillnad från de externa faktorerna har dessa varit fullt möjliga för projektet att påverka. Dock har dessa utmaningar diskuterats i tidigare utvärderingsrapporter och många av dem är så allmängiltiga att de torde innebära problem för att effektivt kunna driva de flesta typer av verksamheter. Av denna anledning hanteras de endast översiktligt här. De utmaningar som lyfts fram i intervjuer med projektpersonal och samarbetspartners går att summera i följande fyra punkter:

- En stressad arbetssituation med tidsbrist och dålig framförhållning
- Upplevelse av oklarhet när det gäller roller och arbetsuppgifter
- Brister i ledarskapet
- Brister i kommunikationen

Många av dessa utmaningar kopplas av intervjupersonerna bland annat till brister i det förarbete som gjordes innan projektet drogs igång och att projektet lidit av hög personalomsättning. Att fastställa omfattning på, vad som ligger bakom eller hur dessa interna organisatoriska problem förhåller sig till varandra, är dock mycket svårt. Flertalet orsakssamband förekommer i intervjupersonernas resonemang, exempelvis:

Brister i ledarskapet → Personal drar åt olika håll → Stressen ökar

Dåligt förarbete → Skilda förväntningar → Frustration och missnöje

Beroende på vem som får frågan skulle förmodligen olika svar ges när det gäller orsakssamband och vilken inverkan dessa utmaningar har haft på projektets måluppfyllelse. Att som extern utvärderare dra säkra slutsatser om detta är svårt. Det vi med relativt hög tillförlitlighet kan anta är att dessa faktorer på ett negativt sätt har inverkat på projektets förmåga att verka effektivt. Det som också går att se i intervjuerna är flera uttryck för att projektet har utvecklats positivt över tid och att tydligheten och kommunikationen förbättrats under projektets gång.

Samhällsproblemet, målgruppen och insatserna

Istället för att söka efter svar på hur stort eller litet en viss organisatorisk utmaning inverkat på projektets måluppfyllelse, eller försöka svara på vad som orsakat vad under projektperioden, kommer analysen att fortsättningsvis fokusera på att bryta ned och studera projektet i tre olika delar. Detta görs i syfte att komma åt något som kanske är viktigare än att diskutera oklarheter i roller och arbetsuppgifter eller hur ledarskapet i ett liknande projekt ska se ut. Det som söks är snarare underliggande faktorer som i ett andra led kan antas skapa problem för kommunikationen i verksamheten eller oklarheter när det gäller arbetsuppgifter och roller. Denna analys bygger inte på inhämtandet av några nya empiriska data utan är främst en nedbrytning av det existerande intervjumaterialet utifrån en teoretisk förförståelse att samstämmighet krävs när det gäller centrala aspekter av en verksamhet. Denna analys ska börja med att titta på samhällsproblemets natur.

(i) Samhällsproblemets natur

Att på ett tydligt sätt definiera det samhällsproblem som en verksamhet ska arbeta med är inte alltid enkelt men en mycket viktig del av verksamhetens planering. Forskning har visat att en politisk åtgärd ofta misslyckas eftersom en felaktig bedömning av själva problemet har gjorts.²³ När det gäller Frif har vi så här långt endast översiktligt definierat att det samhällsproblem som skulle bemötas var ett *utanförskap* som invånare i Bergsjön och Kortedala sades befinna sig i. Vi ska nu titta lite närmare på hur samhällsproblemet beskrivs, uppfattas och hur det kan förstås.

En läsning av projektansökan till ESF visar att problemformuleringen först inte avgränsas utan hålls ganska bred och öppen kring begreppen *utanförskap* och *segregation*. Där beskrivs problemen i de aktuella stadsdelarna beröra en rad olika aspekter. Det går i texten att finna åtminstone 8 utmaningar som ansökan diskuterar att stadsdelarna står inför:

- **Arbetslöshet och bidragsberoende** – En central del av problemet anges vara att en extremt låg sysselsättningsnivå präglar områdena. I jämförelse med Göteborgs genomsnitt sägs en mycket högre andel av stadsdelarnas invånare vara arbetslösa och beroende av bidrag och medelinkomsten sägs vara lägre än genomsnittet i Göteborg.
- **Bostadssegregation** – Ytterligare en del av problemet diskuteras vara att den sociala rörligheten upphört att fungera, vilket här tolkas som att stadsdelarnas invånare inte fritt har kunnat välja var de vill bo och leva.
- **Låg utbildningsnivå** – Vidare anges en del av problemet vara att stadsdelarnas invånare har lägre utbildningsnivå än övriga invånare i Göteborg.
- **Kulturskillnader** – Det utanförskap som stadsdelens invånare sägs leva i kopplas även till stora *kulturskillnader* mellan dem och majoritetssamhället. Det sägs att ”Ett djupt utanförskap, i vilket grupper av individer, ofta med en mycket hög andel invandrare, står utanför en rad

²³ Fischer (2003)

centrala samhällsarenor /.../ och där det finns tydliga kulturskillnader mellan de som lever i utanförskap och majoritetsbefolkningen, finns i ett antal områden i Sverige.”²⁴

- **Brist på delaktighet i centrala samhällsarenor** – Utanförskapet kopplas också till att stadsdelarnas invånare inte deltar i olika av samhällets sammanhang, till exempel föreningsliv eller politiska organisationer.
- **Högre ohälsotal** – En del av problemet anges handla om högre ohälsotal. Mer exakt hur denna aspekt av problemet ser ut diskuteras inte i ansökans problemformulering.
- **Ekonomiska och sociala spänningar** – Sämre socioekonomiska förutsättningar sägs bidra till olika former av ekonomiska och sociala spänningar. Inte heller detta diskuteras vidare i ansökans problemformulering.
- **Geografisk placering** – Slutligen lyfts även Bergsjöns geografiska placering, avskilt från övriga Göteborg, fram i problemformuleringen.

Dessa 8 utmaningar anses påverka individernas och områdenas möjlighet till utveckling på ett negativt sätt. Via målformuleringarna kan vi sedan se att problemet i viss mån avgränsas till att handla om att stadsdelarnas invånare saknar arbete, självförtroende och nätverk. En precisering sker i ansökan också i och med syftesformuleringen. Syftet med projektet anges vara att hjälpa individer att etablera sig på arbetsmarknaden.²⁵ Att det samhällsproblem de avser arbeta med i första hand berör utanförskap och segregation i relation till arbetsmarknaden blir för läsaren således klart. Detta är också i enlighet med det programområde inom vilket projektansökan är ställd. Finansiella medel inom socialfondens programområde 2 ska verka för ”ett inkluderande arbetsliv med fokus på personer som i dag står långt från arbetsmarknaden”²⁶ Dock finns i syftesformuleringen också en ambition att stärka deltagarnas konkurrenskraft på flera av samhällets arenor. Dessa samhällsarenor anges vara, förutom arbetsmarknaden, föreningslivet, politiska organisationer och kulturlivet.

I en studie av Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering (IFAU) genomförd under början av 2010 studeras, tillsammans med situationen i Stockholm och Malmö, segregationen i Göteborg. Segregation definieras här som *rumslig åtskillnad mellan grupper* och studeras på fyra olika samhällsarenor, (i) boendet, (ii) arbetsmarknaden, (iii) skolan och (iv) familjebildningen. Denna studies resultat, tillsammans med tidigare forskning, pekar på att en omfattande etnisk segregation existerar i Sveriges tre största städer och att den också ökat över tid. Ett viktigt konstaterande i denna studie är dock att segregation mellan personer med svensk och utländsk bakgrund i sig inte nödvändigtvis behöver vara ett problem, den kan vara självvald och i vissa fall även gynnsam för individen. När det gäller segregation på arbetsmarknadens område menar dock denna studie att det finns anledning att tro att etnisk segregation på arbetsmarknaden orsakas av diskriminering och på så vis utgör ett problem för vissa individer och grupper av individer. I denna och andra studier uppmäts skillnader i arbetslöshet som inte går att förklara med skillnader i exempelvis kompetens mellan grupperna. Utöver diskriminering anges även resursbegränsningar hos individer och grupper av individer vara en orsak till den etniskt segregerade arbetsmarknaden. Dessa resursbegränsningar handlar enligt rapporten om att vissa grup-

²⁴ Projektansökan s. 3

²⁵ Projektansökan s. 7

²⁶ www.esf.se

per saknar tillräckliga kunskaper i svenska språket samt referenser och kontakter på den svenska arbetsmarknaden vilket bidrar till att skapa detta problem.²⁷

Förutom att IFAU:s studie visar att Frif berör ett relevant och aktuellt samhällsproblem pekar den också på att det finns två huvudsakliga orsaksförklaringar till varför en etniskt segregerad arbetsmarknad uppstår, dels en för vissa grupper *diskriminerande omgivning*, dels *resursbegränsningar* hos vissa individer eller grupper av individer. Frif anges vilja arbeta med att hjälpa stadsdelarnas invånare att öka sina möjligheter att etablera sig på arbetsmarknaden samt att stärka individens självförtroende och nätverk. Utav de två huvudsakliga orsaksförklaringarna ska Frif således arbeta i första hand med den sistnämnda.

Samtidigt som en läsning av projektansökan ger vid handen att Frif avser arbeta med att stärka individens resurser i relation till arbetsmarknaden framkommer, i intervjuer med personal som arbetat med deltagare i projektet, i viss utsträckning olika bilder när det gäller vilket samhällsproblem som Frif de facto sedan bemöter och försöker motverka. Till att börja med kan man finna uttryck för att det inte varit helt klart ifall Frif ska ses som ett *arbetsmarknads-* eller ett *sysselsättningsprojekt*, d.v.s. om problemet projektet avser att lösa är att individen saknar resurser för att kunna nå arbetsmarknaden eller om det avser lösa ett problem som handlar om att individen saknar meningsfull sysselsättning. Även om det i projektansökan står klart att fokus ska ligga på det förstnämnda går det att i intervjuerna finna uttryck för att detta inte alltid ses som det problem projektpersonalen arbetar med. En intervjuperson säger, ett och ett halvt år in i projektet, att:

”Det som vi kan göra i projektet är ju egentligen att, ... det är ju egentligen detta att folk får alternativ till att vara hemma isolerade eller ha väldigt tråkigt. Att få komma ut från hemmet och se en annan värld. Det finns många andra människor som har det likadant. Man delar detta öde med många.” (Intervjuperson C)

Även om citatet skulle kunna tolkas vara uttryck för en uppgivenhet inför en uppgift som känns svår och kanske inte uppfattas som självvald, representerar det samtidigt ändå en syn på vilket samhällsproblem intervjupersonen ser sig arbeta med (eller kanske ser sig *kunna* arbeta med), en föreställning som på ett väsentligt sätt skiljer sig från det samhällsproblem som anges i projektansökan. Samma sak blir tydlig i följande uttalande från en annan intervjuperson:

”Ja dom flesta deltagare tycker jag är människor som man inte riktigt vet vad man ska göra med och det är väl därför projektet finns så att säga. Alltså det har väl funnits ett behov hos handläggarna att skicka människor som inte har kommit ut i arbetslivet och som har låg språknivå och låg utbildning överhuvudtaget.” (Intervjuperson F)

Ytterligare ett uttryck för att det funnits en otydlighet när det gäller huruvida samhällsproblemet handlar om brist på meningsfull sysselsättning eller brist på resurser för att nå ett arbete finns i diskussionen om hur Frif inledningsvis introducerades till de handläggare av ekonomiskt bistånd som skulle identifiera och skicka deltagare till projektet. En representant för dessa handläggare säger att:

²⁷ Nordström Skans & Åström (2010)

”När jag inledningsvis fick, som enda person, äran att sälja projektet (till biståndshandläggarna på socialtjänsten förf. anm.) , så sålde jag det inte på det sättet att det här handlar om att få arbete, för det har vi andra ställen till, att få arbete på, vi har ju Arbetsforum.” (Intervjuperson G)

Här blir det tydligt att intervjupersonen till att börja med inte alls såg att projektet främst skulle fokusera på att hjälpa sina deltagare till ett arbete. En justering av hur projektet skulle uppfattas av biståndshandläggarna gjordes sedan i och med att projektets målgrupp specificerades. Citatet är dock ett bra exempel på hur det i början inte var helt klart för alla parter vilket samhällsproblem som Frif skulle arbeta med. Även i intervjuer med deltagarna går det att finna uttryck för en otydlighet ifråga om huruvida Frif verkligen kan sägas vara ett arbetsmarknadsprojekt. Halvvägs in i projektperioden säger en person:

”Jag kan inte förstå hela det här projektet. Till exempel, jag var medlem på Arbetsforum förut, nästan 7 månader och det är jättebra, hur kan du hitta jobb. Det finns dator, finns allt, finns kuvert, frimärken och såna saker och två timmar du ska söka jobb. Men här det är inget söka jobb.” (Intervjuperson I)

Ovanstående fyra citat kan också jämföras med en annan intervjuperson som i sin intervju vid flera tillfällen återkommer till att beskriva en dikotomi mellan att vara ett arbetsmarknads- och ett sysselsättningsprojekt. Intervjupersonen, som arbetat med deltagare i projektet, understryker vid flertalet tillfällen att Frif ska ses som ett arbetsmarknadsprojekt och säger:

”Det har jag poängterat mycket och det gör jag fortfarande, detta är ett arbetsmarknadsprojekt, vi måste hålla fanan högt där.” (Intervjuperson B)

Ytterligare ett sätt att tänka kring samhällsproblemets natur är att fundera på om det problem Frif arbetat med ska sägas ligga hos individerna och deras begränsade resurser eller om det är det omgivande samhället som är diskriminerande och på så vis också utgör det problem som ska motverkas. En av intervjupersonerna menar att det inte räcker med att Frif arbetar med individens begränsade resurser, utan att det krävs något mer.

”Det är inte det att det inte är viktigt att rusta individen, det är det absolut, men det är inte bara det. Det går inte att ställa oss och tro att ja sen, bara de har de här meriterna så löser det sig.” (Intervjuperson B)

Denna intervjuperson gör en jämförelse med diskriminering på grund av kön och menar att det är en fara med att i det fallet bara fokusera på att stärka kvinnor när en del av den problematiken kanske ligger i det omgivande samhällets attityder. På samma sätt skulle det inte räcka med att Frif:s målgrupp stärks utan även dörrar behöva öppnas in till det omgivande samhället genom att förändra omgivningens attityder. Observera här att båda faktorerna skulle kunna utgöra simultana orsaksförklaringar till varför vi ser ett utanförskap i de aktuella stadsdelarna. Att så är fallet är högst troligt och lyfts också fram i studier.²⁸ Den fråga som bör ställas är dock vad det var Frif skulle arbeta med, skulle

²⁸ Nordström Skans & Åström (2010)

projektet enbart satsa på att stärka individer som saknar tillräckliga resurser för att möta arbetsmarknaden eller skulle projektet också arbeta med att åtgärda det omgivande samhällets attityder.

Slutligen ska en sista punkt lyftas fram som bedöms vara av intresse när vi tänker kring naturen på det samhällsproblem som Frif skulle bemöta. Denna punkt handlar om de kulturskillnader som enligt projektansökan existerar mellan de områden i vilket tvillingprojekten genomförs och det omgivande majoritetssamhället. Frågan som bör ställas är om dessa kulturskillnader ska ses som en del av problemet och därför vara i fokus när vi utformar insatser? Frågan aktualiseras eftersom det i intervjumaterialet med deltagare i projektet går att finna uttryck för en upplevelse att projektet i vissa avseenden har försökt arbeta med att på ett grundläggande sätt förändra deltagarna. En person, som har upplevt detta arbetssätt som problematiskt, säger:

”Jag är det jag är. Jag vill inte vara svensk. Jag vill vara den personen som jag är och ändå komma in som den jag är. Och då kände jag att jag bara ville ta avstånd från det hela för jag vill inte förändra mig i grunden för att någon annan tycker det. Jag vill vara den jag är.” (Intervjuperson 2)

Denna intervjuperson uttrycker här något självklart, rätten att få vara sig själv. Att personen inte vill ”vara svensk” tolkas inte som en motvilja till att integrera sig i ett nytt samhälle och rätta sig efter dess lagar och regler, utan som en vilja att få behålla sin identitet, något som borde vara en självklarhet i varje demokratiskt och öppet samhälle. Även om vi inte kan dra slutsatsen att detta varit en allmän uppfattning om projektets arbetssätt kan vi i alla fall använda personens upplevelse för att lyfta följande fråga till diskussion; Om vi väljer att se kulturskillnader som en del av det samhällsproblem vi ska motverka, hur undviker vi att göra våld på människors rätt att behålla sin identitet?

Sammanfattningsvis kan konstateras att ovanstående analys pekar på att det inte har funnits samstämmighet ifråga om vad som definieras som det samhällsproblem Frif avsåg att arbeta med. Framförallt märks en skillnad mellan det som anges i projektansökan som samhällsproblemet och den verklighet som personalen mötte i projektet. Vidare kan diskuteras huruvida exempelvis diskriminering och kulturskillnader ska ses som en del av problemet eller inte. Följande tre frågeställningar borde innan projektstart ha diskuterats mer ingående:

- Vad handlar samhällsproblemet som ska bemötas om; brist på meningsfull sysselsättning eller hög arbetslöshet i målgruppen?
- Handlar samhällsproblemet som ska bemötas om en diskriminerande arbetsmarknad eller begränsade resurser hos målgruppen?
- Ska kulturskillnader mellan utanförskapsområdenas befolkningar och det omgivande majoritetssamhället ses som en del av det samhällsproblem vi sätter oss ut för att lösa och hur ska vi i så fall hantera detta på ett bra sätt?

I det som följer utgår texten i första hand från att det samhällsproblem Frif skulle arbeta med avgränsas till att handla om att *stadsdelarnas invånare lever i ett utanförskap i relation till den svenska arbetsmarknaden vilket delvis är orsakat av resursbegränsningar hos många av invånarna.*

(ii) Målgruppens egenskaper och behov

Vi ska nu gå över till det andra steget i vår trefaldiga analys och diskutera målgruppens egenskaper och behov. Det som söks är en beskrivning av målgruppen och huruvida det i verksamheten funnits en samstämmighet kring denna beskrivning. I projektansökan definieras först målgruppen som:

”Personer med ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen eller introduktionsersättning enligt lag om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar / ... / Ålder 25 – 64.”²⁹

Denna definition ger intryck av att projektdeltagarna enbart ska väljas utifrån vilken form av ersättning de uppbär. Åldersgruppen definieras visserligen men utesluter egentligen enbart den allra yngsta delen av den arbetsföra befolkningen. Längre fram i ansökan specificeras målgruppen ytterligare genom att det anges att projektdeltagarna också ska ha arbetsförmåga.³⁰ Vad det innebär att en person har arbetsförmåga diskuteras dock inte, exempelvis anges inte hur stor denna arbetsförmåga ska vara och vilken typ av tjänst/anställningsform/yrke som den ska räkna till. I en bilaga till ansökan står vidare om målgruppen att:

”Eftersom projektets urvalskriterier enbart baseras på att deltagarna ska vara långtidsarbetslösa, försörjningsstödstagare och bo i stadsdelarna Bergsjön eller Kortedala, kommer deltagargruppen att utgöras av personer i olika åldersgrupper och med varierande yrkes- och utbildningsbakgrund, arbetslivserfarenhet och språkkunskaper.”³¹

Denna beskrivning innebär att projektets målgrupp enbart ska identifieras efter tid i arbetslöshet, försörjningsform och stadsdelstillhörighet. Med detta kan konstateras två saker; dels att projektet vid planeringsstadiet verkade rikta sig till en relativt bred målgrupp och att det är ett medvetet val av dem som formulerat ansökningshandlingarna, dels att ordet arbetsförmåga behandlas mycket översiktligt och helt faller bort i bilagans definition av målgruppen.

I tidigare utvärderingsrapporter har konstaterats att det vid projektstart togs fram ytterligare kriterier för vilka deltagare som skulle väljas ut till projektet. Dessa angavs vara att deltagarna måste ha (i) *ordnad barnomsorg*, (ii) *kommunikativ svenska*, (iii) *inte ha missbruksproblem eller hindrande sjukdomar*, (iv) *måste acceptera att kvinnor och män deltar gemensamt i projektet* samt (v) *vara införstådda med att delta i projektverksamheten på heltid*.³² Dessa urvalskriterier skulle kunna klassificeras som processinriktade, d.v.s. att de är utformade för att välja ut deltagare som har möjlighet att *delta i processen*. Sådana kriterier skulle kunna ställas i motsats till mer målinriktade urvalskriterier, d.v.s. att de istället utformas så att deltagare väljs utifrån deras *förmåga att uppnå målen*. Den bedömning som här görs är att valet av processinriktade urvalskriterier är olyckligt eftersom det antas försämrade möjligheterna att lösa själva samhällsproblemet. Det som vi riskerar är att de deltagare som väljs ut inte på

²⁹ Projektansökan s.1

³⁰ Ibid. s. 5

³¹ Bilaga till ansökan s. 1

³² Avstämningsrapport 2, Framtid i fokus

ett logiskt sätt är kopplade till det samhällsproblem vi har sagt att vi ska lösa. Risken vi då utsätter vår verksamhet för är att misslyckas med att uppnå målsättningarna och att vi därmed använder de offentliga resurserna på ett mindre effektivt sätt. Tabell 8 försöker att illustrera detta fenomen.

Tabell 8: Utformning av urvalskriterier

Definition av samhällsproblemet och målgruppen	Vi har ett samhällsproblem som vi vill lösa som berör en viss målgrupp (exempelvis arbetslöshet i en viss geografisk region vilket vi menar beror på svaga resurser hos individerna som bor där).		
Målformulering	Vi sätter upp mål för att lösa detta problem vilka handlar om att en viss målgrupp behöver stärkas, ändra sitt beteende eller fås att agera på ett särskilt sätt (exempelvis stärka sitt självförtroende, utöka sina nätverk, öka sin arbetslivserfarenhet och ytterst nå en anställning).		
Urval av deltagare	<u>Opreciserat:</u> Baseras mycket brett på exempelvis ersättningsform eller stadsdelstillhörighet	<u>Processinriktat:</u> Baseras på möjlighet för individen att delta i processen	<u>Målinriktat:</u> Baseras på möjlighet att lösa samhällsproblemet
Risker	Att deltagarna inte har möjlighet att uppnå målen och därför misslyckas verksamheten med att lösa samhällsproblemet. Mindre effektivt användande av offentliga resurser.	Deltagarna har visserligen möjlighet att delta i processen men vi vet inget om deras möjlighet att uppnå målen och verksamheten riskerar därför att misslyckas med att lösa samhällsproblemet. Mindre effektivt användande av offentliga resurser.	Att vissa individer utesluts från att delta.

Analysramen som används i denna utvärdering utgår från att det finns en naturlig koppling, ett triangulärt samband, mellan samhällsproblem, målgrupp och insatser (se figur 2 ovan). Om vi tror på att denna koppling existerar och beskriver ett viktigt samband innebär det, ifråga om diskussionen om urval av deltagare, att om vi i verksamheten med hjälp av mer målinriktade urvalskriterier har svårt att identifiera deltagare ur målgruppen, inte bör ändra kriterierna så att de endast utgår ifrån möjlighet att delta i processen utan snarare fundera över hur vi har formulerat samhällsproblemet. Med andra ord, vi måste tillförsäkra en högre samstämmighet mellan samhällsproblemets natur och vår målgruppsdefinition.

I själva genomförandet av Frif kan det naturligtvis hända att det informellt funnits andra typer av urvalskriterier när deltagare valts ut, exempelvis vet vi att intervjuer genomfördes med potentiella deltagare i projektets senare delar för att styra intaget.³³ Bedömningen görs ändå att det är ett problem när det i Frif:s styrande dokument inte preciseras tydligare urvalskriterier och att dessa inte på ett tillräckligt tydligt sätt kopplas till målformuleringarna och definitionen av samhällsproblemet.

³³ Framtid i fokus – Göteborg, Avstämningsrapport 3

I intervjuer med personal i projektet framkommer vid många tillfällen diskussioner om målgruppsdefinitionen. Att projektets deltagare varit en mycket heterogen grupp bekräftas också i dessa intervjuer. En person som ombeds beskriva projektets deltagare säger:

”Det är väldigt svårt att beskriva deltagarna med ett ord. De varierar väldigt, väldigt mycket, åldersmässigt, språkmässigt, motivationsmässigt, erfarenhetsmässigt och utbildningsmässigt. Dom är väldigt olika.” (Intervjuperson H)

De flesta ur personalgruppen ger uttryck för att det funnits problem med den ursprungliga målgruppsdefinitionen och att detta många gånger ledde till att ”fel” personer rekryterades till projektet, framförallt vid projektets start. En person säger:

”Jag tror att när man skissade projektet så tror jag man tänkte på en grupp som stod närmare arbetsmarknaden. /.../ Många alltså, om man tittar på många av dom som var med från start så var det på något sätt som, ... en stor grupp av dom som stod allra längst bak i kön, alltså längst bak från arbetsmarknad om man nu får uttrycka sig så.” (Intervjuperson D)

Även ett flertal deltagare i projektet pekar i intervjuer och fokusgrupper på att de deltagare som varit med inte alltid har passat in i projektet och att det skapat problem att det funnits så stora individuella skillnader i grupperna när det gäller exempelvis utbildningsnivå, ålder och svenskkunskaper.

Trots att målgruppsdefinitionen här har bedömts vara allt för bred säger flera bland dem som jobbat med deltagarna att de grupper de mött många gånger ändå inte har uppfyllt kriterierna, och då särskilt kravet på att deltagarna skulle ha en kommunikativ svenska. En intervjuperson säger:

”Kommunikativ svenska, där har man missat. Jag fattar inte vem det är som har valt ut dessa människor i så fall. Jag skulle vilja säga att väldigt många inte har det.” (Intervjuperson F)

Det är således inte svårt att konstatera att det funnits problem med hur Frif:s målgrupp har definierats och att sammansättningen av deltagare många gånger upplevts skapa problem för projektet. Men hur skulle då målgruppen ha kunnat preciseras? Vad vi måste utgå ifrån är att målgruppen är *långtidsarbetslösa, försörjningsstödstagare som bor i Bergsjön och Kortedala, vilka inte har några hinder för att kunna delta i projektet*. Om vi nu, i linje med tidigare argumentation, utgår från definitionen av samhällsproblemet när vi ska precisera vilka som tillhör målgruppen, kan vi konstatera att vi tidigare sagt att samhällsproblemet handlar om *begränsade resurser* hos individen vilka behöver stärkas i syfte att stötta henne/honom att komma närmare arbetsmarknaden. När målgruppsdefinitionen ska preciseras är den fråga som behöver ställas således *vilka resurser* vi ser att stadsdelarnas invånare saknar. Inom vilka områden måste resurserna stärkas för att arbetsförmågan ska öka och förbättra deltagarnas möjlighet att etablera sig på arbetsmarknaden?

En genomgång av intervjumaterialet visar att det finns en mängd olika beskrivningar av vilka resursbegränsningar som den intervjuade projektpersonalen ser hos deltagarna i projektet. I viss utsträckning är dessa beskrivningar naturligtvis färgade av vilken yrkeskompetens personen har och den roll hon eller han har haft i projektet. En bild är att deltagarna saknar *kunskaper* i olika former, det kan vara kunskap i svenska språket eller kunskap om hur det svenska samhället fungerar.

”Det är ju många som har en väldigt låg språknivå så klart och som jag tror kommer få det jättesvårt att få jobb. Även om det inte är omöjligt.” (Intervjuperson D)

En annan bild är att det är ett dåligt *självförtroende* som utgör hindret. En intervjuperson menar att:

”För mig är det oerhört viktigt att ge dem en positiv insikt på något vis. För alla kan något, alla är bra på något. I vårt samhälle är det en så enorm klyfta mellan vad dessa människor tror sig ha och vad vi i samhället signalerar att ’detta måste du ha’.” (Intervjuperson F)

I intervjumaterial och projektdokument omnämns följande 10 resursbegränsningar hos stadsdelarnas invånare åtminstone vid ett par tillfällen:

- Svaga kunskaper i svenska språket
- Svaga kunskaper om det svenska samhället
- Svagt självförtroende
- Avsaknad av kontakter med arbetsgivare
- Bristande yrkeserfarenhet i Sverige
- Bristande yrkeserfarenhet överhuvudtaget
- Låg motivation
- Fysisk ohälsa
- Psykisk ohälsa
- Låg utbildningsnivå

Den fråga som bör ställas är om det, givet en problemformulering som avgränsas till att handla om resursbrist i relation till arbetsmarknaden, är relevant att bemöta alla tio resursbegränsningar? Med andra ord, ska alla dessa egenskaper användas när projektets målgrupp definieras? När det gäller kunskaper i svenska språket är det exempelvis lätt att se hur de logiskt hänger ihop med målgruppens förmåga att närma sig arbetsmarknaden. Många yrken kräver en viss nivå när det gäller svenska språket. Saknar deltagarna denna språkliga förmåga kan det utgöra ett hinder i personens väg mot ett arbete. Dock gäller detta förmodligen inte alla typer av arbetsuppgifter och det är heller inte säkert att språket i alla situationer måste komma före arbete. Om vi istället diskuterar individens svaga kunskaper om det svenska samhället bedöms inte detta vara lika självklart kopplat till samhällsproblemet givet den avgränsning som anges i föregående kapitel. Exempelvis är kunskap om hur det svenska valsystemet är uppbyggt viktigt för att delta på den demokratiska arenan, men inte lika viktigt för att nå arbetsmarknaden. Detta innebär att avsaknad av generella samhällskunskaper kanske inte ska ses som en resursbegränsning vilken ska användas för att avgränsa målgruppen. Återigen kan samtliga faktorer sägas utgöra faktiska och samtidiga resursbegränsningar hos invånare i Kortedala och Bergsjön. Det som är intressant att lyfta till diskussion är vilka avgränsningar som ska göras när det kommer till att definiera projektets målgrupp.

Sammanfattningsvis kan konstateras att ovanstående analys pekar på att det verkar finnas stor enighet bland de intervjuade att individer som egentligen inte borde tillhöra projektets målgrupp många gånger deltagit i verksamheten. Bedömningen görs att målgruppsdefinitionen varit för bred och att detta förmodligen hänger ihop med en oklarhet när det gäller definitionen av samhällsproblemet. Det konstaterades också att det hade varit bättre med målinriktade istället för processinriktade urvalskriterier eftersom det antas öka sannolikheten att projektet når de uppsatta målen. Följande frågor hade tjänat på att diskuteras mer ingående innan projektstart:

Givet problemformuleringen, hur ska målgruppen avgränsas så att rätt individer rekryteras till verksamheten?

- Vilka resursbegränsningar ska verksamheten fokusera på?
- Har vi tillräckligt med resurser och kompetens för att bemöta alla resursbegränsningar?

(iii) Insatsernas utformning

Den tredje och sista delen av vår analys handlar om insatsernas utformning. Analysramen utgår från att olika aktörer bör vara ense om insatsernas utformning samt att det bör finnas en samstämmighet mellan hur problemet formuleras, hur målgruppen definieras och hur insatserna utformas. Enligt projektansökan ska Frif erbjuda sina deltagare ett brett utbud av individuellt utformade insatser. Man skriver att:

”Med hänsyn till denna relativt heterogena deltagargrupp kommer projektet att innehålla ett förhållandevis stort antal olika insatser och insatsområden. Syftet är att genom brett, men målgruppsanpassat, utbud möjliggöra insatser och insatsområden som motsvarar individuella behov och önskemål”³⁴

Denna formulering stämmer väl överens med projektansökans ganska vida problemformulering och breda målgruppsdefinition. Målgruppen är bred, sammansättningen av deltagare förväntas vara heterogen och de insatser som ska tillhandahållas ska anpassas efter detta genom att erbjuda ett brett utbud så att även individuella behov kan tillgodoses. Vidare anges att, förutom samverkansinsatser med Malmö, följande insatser skulle erbjudas deltagarna:

- Stödinsatser som skulle omfatta alla deltagare och bestå av en *kartläggning* av deltagarnas arbetslivserfarenhet, språknivå mm samt en *hälsobedömning* av deltagarnas fysiska och psykiska hälsa. Vidare skulle en meritportfölj tas fram där deltagarnas kunskaper *validerades*, de skulle erbjudas *vägledning och coachning, genus- och jämställdhetsutbildning* samt *personlig marknadsföring*
- Utbildningsinsatser som skulle erbjudas deltagarna efter behov och önskemål och bestå av *sociala arbetslivskoder och estetisk kompetens, nätverksbyggande, ekonomi, språkträning, hälso- och friskvård* samt *kompletterande och förberedande utbildningar*.
- Arbetsplatsförlagda insatser skulle erbjudas deltagarna efter behov och önskemål i form av *praktikplatser*.

Eftersom den vida problemformuleringen och målgruppsdefinitionen tidigare problematiserats måste vi även här peka på riskerna med det breda utbudet av insatser. Intervjuer och fokusgrupper med deltagarna ger också intryck av att projektet inte alltid lyckats väl i sin ambition att tillhandahålla individuellt anpassade insatser. Flera personer lyfter fram att de heterogena grupperna har gjort det svårt att

³⁴ Bilaga till ansökan s. 1

uppnå en individuell anpassning, något som också diskuterats i tidigare utvärderingsrapporter.³⁵ Förutom detta lyfter deltagarna också fram kritik mot projektets insatser som handlar om att personalen ibland har saknat rätt kompetens för att utföra sina uppgifter, att bemötandet stundtals har brustit i respekt och att planeringen och framförhållningen varit dålig. Även om det inte går att säga att detta gäller alla individer under hela projektperioden, eftersom både personal, deltagare och arbetssätt har varierat över tid, är det ändå viktigt att lyfta fram att det förekommit en hel del kritik från deltagarna emot projektets insatser, och att denna kritik inte enbart kommer från en individ vid ett tillfälle. Naturligtvis kan det antas att deltagarna påverkas av det som har diskuterats ovan. Externa faktorer i form av en försämrad arbetsmarknad kan ha bidragit till att individers frustration över sin livssituation ökat och interna organisatoriska problem i projektet i form av exempelvis stressig arbetsmiljö och oklara yrkesroller för personalen riskerar naturligtvis ha påverkat deltagarna negativt. Att i en slututvärdering uppmärksamma denna kritik är naturligtvis nödvändigt och denna kritik ses också som en indikator på att någonting i insatsernas utformning varit fel.

Vidare återkommer, i intervjuer med projektpersonalen, diskussioner om att de inte alltid varit ense om hur arbetet i projektet skulle gå till. Oklarheterna gäller inte bara mellan olika samarbetsaktörer utan verkar också finnas mellan individer inom samma organisation. Ett och ett halvt år in i projektet säger en intervjuperson att diskussioner fortfarande förekommer när det gäller hur de ska arbeta:

”Gemensamt mål hoppas jag verkligen att vi har, men sen hur vägen dit ser ut kan väl vara väldigt mycket olika diskussion om. Det har det varit och är fortfarande.” (Intervjuperson A)

Dock finns i intervjumaterialet indikationer på att en positiv utveckling ändå skett över tid. En person menar att de fått en ökad förståelse för att det finns olika sätt att se på verksamheten:

”Vi jobbar bättre ihop nu och vi har liksom, tycker jag, fått en förståelse för varandras synsätt.” (Intervjuperson B)

De skillnader i syn på arbetssätt som går att identifiera i intervjumaterialet tolkas i vissa fall bero på skillnader i kultur mellan olika samarbetsaktörer, och att det ibland har krävts att de olika aktörerna anpassat sig för att samarbetet skulle fungera. En person, som också uttrycker att en positiv utveckling skett över tid, säger:

”Jag tycker att vi jobbar bättre ihop nu och vi har liksom, tycker jag, fått förståelse för varandras synsätt. För vi har väldigt olika synsätt, det tycker jag att vi har fått en förståelse för, vi har liksom dragit ned på våra ... vi har jämkat oss och dom har jämkat sig, så jag tycker att det känns som ett bättre, att det är mer som ett gemensamt projekt” (Intervjuperson D)

Ett exempel på skillnader i kultur mellan olika aktörer som lyfts fram i intervjumaterialet handlar om en upplevd krock i synsätt mellan att i första hand arbeta med individer i form av individuellt anpassade aktiviteter med utgångspunkt i individuella handlingsplaner eller att, som folkhögskolan, främst se grupper som det centrala arbetsverktyget, där gruppen ses ha en viktig funktion för den enskildes utveckling. En annan, i intervjumaterialet, återkommande diskussion handlar om flexibilitet kontra lång-

³⁵ Framtid i fokus, Avstämningsrapport 2

siktig planering. För vissa samarbetsaktörer har det funnits ett behov av att mer långsiktigt kunna planera sin verksamhet medan andra poängterat vikten av att, i ett sådant samarbetsprojekt, kunna vara flexibel. Det vore relativt enkelt att här dra slutsatsen att förarbetet kunde varit bättre innan projektstart för att, innan deltagare togs in i verksamheten, uppnå konsensus när det gäller vilket arbetssätt som skulle användas och hur kulturkrockar skulle undvikas. Förmodligen är det så att ett mer omfattande förarbete hade förbättrat möjligheterna att arbeta effektivt i projektet. Dock bidrar inte en sådan slutsats med särskilt mycket. Kunskap av denna sort är inget nytt, varken i andra projektverksamheter eller i denna. Redan i projektansökan står att projektets samverkanspartners skulle vara tydliga med varför de deltar i samarbetet och vilka åtagande de gör samt att de inledningsvis skulle ha en gemensam genomgång för att förtydliga förutsättningar, mål och metoder.³⁶ Väl utvecklade tankar om hur förberedelserna skulle se ut verkar således ha funnits när projektet planerades. Den intressanta frågan att ställa är varför det ändå blir som det blir? Varför uppstår oklarheter när det gäller arbetssätt mellan samarbetsaktörerna och varför framkommer kritik mot insatserna från deltagarna? Att ge ett definitivt svar på denna fråga är förstås mycket svårt. Men ett exempel ska här användas för att illustrera den huvudsakliga slutsats som ska dras i denna utvärdering.

I intervjumaterialet går att finna återkommande reflektioner kring hur olika delar av projektets insatser skulle prioriteras. Det handlar bland annat om praktik kontra utbildning och hur projektet skulle prioritera mellan de olika insatsområdena. Om en projektdeltagare exempelvis påbörjat en utbildning och en passande praktikplats dök upp, skulle då individen fullfölja utbildningen eller skulle utbildningen avbrytas till förmån för praktikplatsen? Här indikerar intervjumaterialet att olika aktörer har haft olika syn på hur prioriteringen skulle göras. Vi vill inte härleda denna typ av problem, enbart tillbaka till kulturskillnader mellan organisationer, brister i förarbete, kommunikation eller ledarskap, utan till något mer grundläggande, nämligen tillbaka till synen på problemets natur och definitionen av målgruppen. Vi menar att om olika aktörer har olika problemformulering och målgruppsdefinition leder det till att projektets delar prioriteras olika av aktörer och individer. Diskussionerna om praktik kontra utbildning tolkas här som en diskussion om vilket problem det är som ska arbetas med och vilken målgrupp som insatserna vänder sig till och vilka behov denna målgrupp har. Handlar problemet som Frif ska bemöta om att deltagarna behöver mer utbildning för att nå arbetsmarknaden? Är det låg utbildningsnivå eller någon form av kunskapsbrist som utgör samhällsproblemets natur? Eller handlar problemet om att deltagarna saknar kontakter med och erfarenheter från den svenska arbetsmarknaden. Återigen, båda kan utgöra relevanta och faktiska problem för stadsdelarnas invånare, men vilket problem skulle Frif i första hand arbeta med?

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns en samstämmighet mellan projektets breda insatser, den breda problemformuleringen och den breda målgruppsdefinitionen i projektansökan. Men med de slutsatser som dragits tidigare om nödvändigheten av en bättre avgränsning av problem och målgrupp bedöms det som nödvändigt att tydligare avgränsa även insatserna. Intervjuer med deltagare indikerar att det funnits ett missnöje med insatserna och att detta delvis handlat om projektets oförmåga att tillhandahålla individuellt anpassade insatser vilket tas som en indikation på att insatserna varit för breda. Intervjuer med projektpersonalen visar att det funnit många olika sätt att se på arbetssätt, d.v.s. att samstämmigheten mellan olika individer och mellan olika samarbetsaktörer varit låg när det gäller

³⁶ Projektansökan s. 11

synen på insatsernas utformning. Dock bedöms denna samstämmighet ha blivit bättre över tid. Slutsatsen dras att en tydligare avgränsning av insatserna som utgår ifrån problemformulering och målgruppens behov hade hjälpt projektet. Följande frågeställning hade behövt diskuterats mer ingående innan projektstart:

- Givet problemformuleringen och målgruppens behov, vad ska insatserna bestå av för att på bästa sätt möta det angivna behovet och på sikt lösa problemet?

Mervärde av samverkan med Malmö

Den sista fråga som ska besvaras är den om vilket mervärde samverkan med tvillingprojektet i Malmö tillfört projektet. Samarbetet har huvudsakligen bestått i en gemensam ansökan till ESF där tvillingprojektet i Malmö sägs utgöra en verksamhet med liknande grundidé som ska genomföras i stadsdelen Herrgården i Rosengård. Denna miljö beskrivs likna den som finns i Bergsjön och Kortedala. Idén att samarbeta handlar enligt ansökan om att de båda tvillingprojekten ska utbyta information, genomföra gemensamma aktiviteter och löpande jämföra de två delprojektens utveckling för att uppnå policy- och metodutveckling.

Det har inte, inom ramen för denna utvärdering, varit möjligt att genomföra en särskild uppföljning när det gäller hur samarbetet med Malmö har fungerat och om det i efterhand bedöms ha gett något mervärde eller inte. Frågor som ställts i de intervjuer med projektpersonal som genomförts under projektets gång visar att samarbetet huvudsakligen bestått i att de olika projekten besökt varandra för informationsutbyte i form av studiebesök eller att representanter har skickats till respektive tvillingprojekts seminarium. Intervjuerna ger intryck av att erfarenheterna av samarbetet överlag varit väldigt positiva. Ett flertal konkreta exempel ges på hur projektpersonalen i Göteborg har haft användning av kontakten med Malmö genom att den gett nya idéer till den egna verksamheten. Ett sådant exempel är att Frif med inspiration från tvillingprojektet i Malmö infört intervjuer i urvalsprocessen av deltagare till verksamheten. En person säger:

”Det här med att vi intervjuar deltagarna till exempel, det är en konkret sak som vi tagit därifrån”
(från Malmö, förf. anm.) (Intervjuperson B)

Många gånger lyfts också Malmöprojektet fram som ett slags förebild i intervjuerna. Det sägs att de har lyckats bättre att vara tydliga ifråga om fokus mot arbetsmarknaden och att de har en större tydlighet i sina roller eller att de har haft ett tätare samarbete från start med det omgivande näringslivet vilket antas förklara varför de har haft ett bättre resultat när det gäller att få ut deltagare i arbete:

”Ja dom tycks ha tätare kontakt med arbetslivet på något sätt, rakare. Det är väl därför dom möjligtvis har bättre resultat” (Intervjuperson I)

Samtidigt poängteras många gånger att förutsättningarna skiljt sig något åt mellan Göteborg och Malmö. Några diskuterar att arbetsmarknaden i Malmö kanske varit bättre än den i Göteborg under projektiden och att Malmö redan vid projektstart hade en etablerad organisation som var bättre anpassad för att kunna driva ett sådant projekt.

DEL 3: SLUTSATSER OCH DISKUSSION

Detta sista kapitel ska besvara utvärderingens huvudsakliga frågeställningar, lyfta fram, förtydliga och diskutera de slutsatser som kan dras av ovanstående analys.

Fråga: Har projektets målsättningar nåtts?

Svar: Nja, förmodligen inte.

Mätningen av måluppfyllelse (starkt självförtroende, utökat nätverk, upplevelse av att ha ökat sina möjligheter att få jobb) var många gånger tveksam på grund av brister i mätinstrumentens tillförlitlighet. Analysen pekade på en del tecken att dessa mål förmodligen inte hade uppnåtts (t.ex. deltagarnas egna utsagor och andel deltagare som gjort praktik). När det gäller programmålet konstateras att 13 % av deltagarna gått vidare till anställning vilket är långt ifrån de 70 % som anges vara målet inom ramen för programområde 2.

Fråga: Har det funnits samstämmighet kring problemformulering, målgruppsdefinition och insatsernas utformning?

Svar: Projektdokumentationen visar samstämmighet mellan de tre delarna. Intervjumaterialet indikerar att samstämmighet mellan olika aktörer och individer i många fall saknats.

När det gäller problemformulering, målgruppsdefinition och insatsernas utformning visar analysen att det finns en samstämmighet mellan de tre olika aspekterna av verksamheten när det kommer till projektets styrdokument. Det finns en logik mellan att ha en vag problemformulering, en bred målgruppsdefinition och breda insatser. De stämmer väl överrens *med varandra*. Dock indikerar intervjuer med både projektpersonal och deltagare att det funnits bristande samstämmighet mellan olika aktörer och individer som arbetat med deltagarna. Det har funnits oklarheter kring vad som utgör problemet, hur målgruppen ska definieras och hur olika insatsområden ska prioriteras.

Fråga: Vad kan förklara att målen inte har nåtts?

Svar: Brister i samstämmigheten, externa faktorer och interna organisatoriska problem

Vår bedömning är att det vaga och breda upplägget bidrar till att skapa brist på samstämmighet mellan aktörer och individer. Det som antas ske är att olika aktörer går in med olika förförståelse och möter en verklighet där den breda ansatsen inte fungerar. Detta tros leda till krockar i synsätt och organisationskulturer vilket bidrar till att skapa interna organisatoriska utmaningar som i sin tur medverkar till att verksamheten fungerar mindre effektivt. Analysen pekar också på att externa faktorer i form av en försämrad situation på den svenska arbetsmarknaden på ett negativt sätt inverkat på projektets förmåga att uppnå sina mål.

Slutligen ska här hänvisas till några andra slutsatser, från en helt annan utvärdering. Under 2005 gjordes en sammanställning av resultaten från de utvärderingar som då hade gjorts av de lokala utveck-

lingsavtalen (den så kallade storstadssatsningen).³⁷ Dessa avtal utgör en statlig satsning som syftar till att bryta segregationen i utsatta områden i Sverige och avtalens mål och målgrupper liknar på många sätt de som specificerats inom Frif. Åtgärderna syftade till att stimulera sysselsättningen, förbättra svenskkunskaperna och stödja en demokratisk utveckling i de aktuella områdena. I sammanställningen av utvärderingsresultaten kunde bland annat konstateras att det funnits *ett stort glapp mellan mål och insats*. Det konstaterades att den övergripande målsättningen för avtalen, att bryta den sociala och etniska segregationen, varit orealistisk i förhållande till vad som i realiteten är möjligt att åstadkomma genom de åtgärder som genomförts. Man menade att dessa mål avser en samhällsproblematisering som inte kan lösas på lokal nivå, d.v.s. att ambitionen eller målen varit orimligt höga.³⁸ Här finns paralleller att dra till vår analys av Frif:s verksamhet. Att mål och insats ligger långt ifrån varandra skulle också kunna uttryckas som att det brister i samstämmighet mellan insatsernas utformning och samhällsproblemets natur. Vi har ovan konstaterat att det samhällsproblem Frif försökte att bemöta var alltför dåligt avgränsat vilket skapade svårigheter när det kom till att definiera målgrupp och utforma insatser. Det som hade behövts i Frif är en mer precis problemformulering, en tydligare avgränsning av målgruppen vars definition och avgränsning är nära kopplad (logiskt överensstämmande) med problemformuleringen och att insatsernas utformning i större utsträckning utgår ifrån problemets natur och målgruppens behov. Att tro att man ska kunna lösa ett stort antal problem för en mycket heterogen grupp människor är allt för ambitiöst och en orimlig målsättning att ha för sin verksamhet.

En annan av slutsatserna som dras i utvärderingarna av de lokala utvecklingsavtalen är att det i verksamheterna funnits många *oklara begreppsdefinitioner*. De skriver att:

”Begrepp kan generellt vara svårfångade och mångtydiga och kan användas olika beroende på avsikt, sammanhang, inriktning och uttolkarens organisatoriska tillhörighet. Vilken tolkning som görs har dock stor inverkan på vad som förväntas i praktisk handling.”³⁹

Också denna slutsats har bäring på det som tidigare konstaterats om Frif. Uppgiften att bättre precisera problem, målgrupp och insatser kräver att vi förtydligar begrepp. I Frif:s fall handlar det exempelvis om vad vi menar avses med *utanförskap*. Vilket utanförskap är det vi ska arbeta med? Vad menar vi med *arbetsförmåga*? Hur mycket kräver vi att individen ska klara av för att anses ha en sådan? Vad betyder det att vi arbetar mot att deltagarna ska få stärkt *självförtroende*? Inom vilka områden måste individen uppleva att självförtroendet förbättras?

Den huvudsakliga slutsats som dras i denna utvärdering är följande:

³⁷ De lokala utvecklingsavtalen är en statlig satsning som syftar till att bryta segregationen i utsatta områden i Sverige och kan ses som ett annat, betydligt mer omfattande, exempel där utanförskap i områden runt Sveriges största städer har stått i fokus. De första avtalen etablerades 1999 och omfattade överenskommelser mellan staten och kommunerna om åtgärder vilka skulle bidra till att stimulera sysselsättningen, förbättra svenskkunskaperna och stödja en demokratisk utveckling. Flera av dessa avtal har förlängts och det senaste tecknades för perioden 2008 – 2010 mellan staten och 21 av landets kommuner. Ett av dessa avtal berör Göteborg och gäller för stadsdelarna Bergsjön, Hjällbo, Gårdsten och Norra Biskopsgården

³⁸ SOU (2005)

³⁹ SOU (2005:197)

Slutsats: Det går inte förvänta sig att vara effektiv om man ska göra allt för alla. Planerandet och genomförandet av Frif hade tjänat på en mer precis problemformulering, en tydligare avgränsning av målgruppen vars definition och avgränsning varit nära kopplad (logiskt överensstämmande) med problemformuleringen och att insatsernas utformning i större utsträckning utgått ifrån det formulerade problemets natur och den definierade målgruppens behov.

I början av denna studie diskuterades utvärderarens uppgift och roll. Studieobjektet definierades som en högst politisk och komplex process vilken bedömdes vara svår att tillhandahålla en objektiv sanning kring. Denna studie utger sig fortfarande inte för att erbjuda en sådan sanning. Vi har erbjudit en typ av berättelse om Frif och ett slags förklaring kring varför utfallet ser ut som det gör. Detta är inte den enda berättelsen och med största sannolikhet inte den enda förklaringen. Det enda som vi här kan påstå är att när verksamheten studeras genom de glasögon som inledningsvis redogörs för i metodkapitlet produceras denna avbild.

REFERENSLISTA

Litteratur

Lindgren L. (2006), Utvärderingsmonstret: Kvalitets- och resultatmätning i den offentliga sektorn, Studentlitteratur Lund

Nordström, Skans O. & O. Åström (2010), *Etnisk segregation i storstäderna - bostadsområden, arbetsplatser och familjebildning 1985 – 2006*, Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, Rapport 2010:4

Rist R. C. (2007), Choosing the Right Policy Instrument at the Right Time, i *Carrots, Sticks & Sermons – Policy Instruments & Their Evaluation*, Bemelmans-Videc M. m.fl., Transaction Publisher New Jersey

Rossi, Freeman & Lipsey (2004), *Evaluation – A Systematic Approach*, Seventh Edition, Sage Publications

Scriven M. (1991), *Evaluation Thesaurus*, Sage Publications

Vedung E. (1998), *Utvärdering i politik och förvaltning*, Studentlitteratur Lund

Utredningar

SOU (2005) Storstad i rörelse, Kunskapsöversikt över utvärderingar av storstadspolitikens lokala utvecklingsavtal - Slutbetänkande av Utredningen om utvärdering av lokala utvecklingsavtal. SOU 2005:29, Regeringskansliets förvaltningsavdelning, Stockholm

Hemsidor på internet

www.esf.se 2010-06-21

www.ekonomifakta.se 2010-06-07

Projektrelaterade dokument

Framtid i fokus – Göteborg, Avstämningsrapport 1

Framtid i fokus – Göteborg, Avstämningsrapport 2

Framtid i fokus – Göteborg, Avstämningsrapport 3

Projektansökan, diarienummer 2007-5050012, Bilaga till projektansökan

Handledning för uppföljning och utvärdering inom Socialfonden 2007 – 2013

Bilaga 1 Deltagarnas självskattningsenkät FÖRE projektdeltagande

Kryssa i den ruta som passar bäst in på dig!

Att skriva en jobbsökan känns...

1	2	3	4	5	6	7	8	9
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inte alls svårt			Ganska svårt				Mycket svårt	

Att kontakta en arbetsgivare känns...

1	2	3	4	5	6	7	8	9
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inte alls obehagligt			Ganska obehagligt				Mycket obehagligt	

Att genomföra en arbetsintervju på svenska känns...

1	2	3	4	5	6	7	8	9
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inte alls obehagligt			Ganska obehagligt				Mycket obehagligt	

Att kontakta och förstå svenska myndigheter, t.ex. arbetsförmedlingen och försäkringskassan, känns...

1	2	3	4	5	6	7	8	9
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inte alls obehagligt			Ganska obehagligt				Mycket obehagligt	

Tror du att du kommer att få ett jobb inom de närmaste 6 månaderna?

1	2	3	4	5	6	7	8	9
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ja, definitivt			Kanske				Nej, definitivt inte	

Vilka av följande branscher skulle du kunna tänka dig att jobba inom?
(fler än ett alternativ är möjligt!)

Vård/omsorg	☐	Försäljare	☐
Skola/barnomsorg	☐	Bygg/anläggning/trädgård	☐
Lokalvård/städ/renhållning	☐	Data/IT	☐
Handel/restaurang/hotell	☐	Industri/teknik	☐
Administration/kontor	☐	Transport/lager	☐

Bilaga 2 Deltagarnas självskattningsenkät EFTER projektdeltagande

Kryssa i den ruta som passar bäst in på dig!

Att skriva en jobbsökan känns...

1	2	3	4	5	6	7	8	9
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inte alls svårt			Ganska svårt			Mycket svårt		

Att kontakta en arbetsgivare känns...

1	2	3	4	5	6	7	8	9
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inte alls obehagligt			Ganska obehagligt			Mycket obehagligt		

Att genomföra en arbetsintervju på svenska känns...

1	2	3	4	5	6	7	8	9
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inte alls obehagligt			Ganska obehagligt			Mycket obehagligt		

Att kontakta och förstå svenska myndigheter, t.ex. arbetsförmedlingen och försäkringskassan, känns...

1	2	3	4	5	6	7	8	9
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Inte alls obehagligt			Ganska obehagligt			Mycket obehagligt		

Tror du att du kommer att få ett jobb inom de närmaste 6 månaderna?

1	2	3	4	5	6	7	8	9
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ja, definitivt			Kanske				Nej, definitivt inte	

Tror du att dina chanser att få jobb har ökat genom att du deltagit i projektet?

1	2	3	4	5	6	7	8	9
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ja, definitivt			Till viss del				Nej, definitivt inte	

Vilka av följande branscher skulle du kunna tänka dig att jobba inom?
(fler än ett alternativ är möjligt!)

Vård/omsorg	☐	Försäljare	☐
Skola/barnomsorg	☐	Bygg/anläggning/trädgård	☐
Lokalvård/städ/renhållning	☐	Data/IT	☐
Handel/restaurang/hotell	☐	Industri/teknik	☐
Administration/kontor	☐	Transport/lager	☐

Tycker du att du har fått ett utökat nätverk genom att du deltagit i projektet?

1	2	3	4	5	6	7	8	9
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
Ja, definitivt			Till viss del				Nej, definitivt inte	

Bilaga 3 Fokusgruppsguide deltagare

Inledning

- Välkomna, mitt namn och syfte med detta. Är det ok att jag spelar in?
- Deltagarnas namn och kort bakgrund.

Aktiviteter, grupper, tid i projektet

- Kan ni berätta för mig vad ni gör i projektet? Vad har ni gjort hittills?
- Vad tycker ni om detta? Känns det viktigt/relevant? Är det roligt?
- Vad är bra och vad är mindre bra?
- Var är de olika aktiviteterna? Siriusgatan, Folkhögskolecentrum, Geråshallen?
- Hur många personer är ni i varje grupp? Är det lagom?
- Är ni alla här i samma grupp? Vem har bestämt vem som är i vilken grupp?
- Var det ett bra sätt att dela in grupperna på?
- Träffar ni personal mkt? Är det lagom?
- Får ni tillräckligt mkt hjälp? Om inte, vad skulle ni vilja ha mer hjälp med?
- Hur mkt jobbar ni i projektet? Varje dag? Hur många timmar?
- Är det tillräckligt? Skulle det vara bra om det vore mer?

Inflytande och anpassning efter individuella behov

- Passar aktiviteterna er? Är de bra för er? Är det för svårt/lätt, för tråkigt/roligt?
- Är det detta ni behöver göra för att öka era chanser att få jobb? Är det detta ni vill göra?
- Om inte, hur skulle de behöva förändras för att passa er bättre?
- Har ni föreslagit det för någon? Varför, varför inte?
- Varför är ni med i just dessa aktiviteter? Vem bestämde att ni skulle vara med i dessa?
- Hur bestämdes det? Var ni med och bestämde?
- Lyssnades det på vad ni ville?
- Har personalen frågat efter vad ni gjort tidigare och vad ni kan?
- Har ni fått använda dessa kunskaper/erfarenheter på något sätt? Hur? I vilka sammanhang?
- Finns det något annat som ni skulle vilja göra i projektet? Vad? Varför?
- Eller kanske något som ni känner att ni skulle behöva göra mer av, ex. språkträning?
- Har ni sagt det? Om inte, varför inte?
- Om ja, vem har ni sagt det till? Vad har personalen sagt då?
- Ni är ju många deltagare i projektet, har ni lärt känna de andra som inte är i er grupp?
- Tror ni att de tycker som ni om projektet? Vad tycker de?
- Ni är ju på olika språk- och kunskapsnivåer: finns det aktiviteter och nivåer som passar alla deltagare?
- Är det skillnader på aktiviteter på Siriusgatan och Folkhögskolan? Är personalen annorlunda? Har ni mer eller mindre tid? Får ni mer eller mindre hjälp? Ställs olika krav? Lyssnar personalen mer på er på något av ställena? Var är det bäst? Varför?
- Vill ni ut i praktik?

Förväntningar

- Vad hoppades ni på när ni började här? Ex. hur det skulle vara, att projektet skulle leda till?
- Har det blivit så hittills? Om ja, vad har bidragit till det? Om nej, varför inte?
- Vad skulle ha behövt vara annorlunda för att det skulle bli som ni trodde?

Effekter

- Har projektet hittills inneburit något positivt för er? Har ni lärt er något nytt hittills? Ex. om svenska samhället, lagar och regler?
- o Har ni blivit bättre på något hittills? Ex. på att prata eller skriva svenska, ansökningar. När? I vilka sammanhang/aktiviteter har ni lärt er detta?
- o Har ni fått nya vänner eller bekanta?
- o Har ni lärt känna någon som ni tror att ni skulle kunna få jobb genom?
- o Har ni fått nya idéer om vad ni vill jobba med?
- o Har ni fått ökade förhoppningar om att få jobb?
- o Mår ni bättre? Har ni blivit piggare?
- Tror ni att projektet kommer leda till något positivt för er?
- o Att ni kommer lära er något, bli bättre på något? Vad? Ex. svenska.
- o Att ni kommer att lära känna någon som ni kan få jobb genom?
- o Att ni kommer må bättre av att vara med i projektet?
- o Att ni kommer att få nya idéer om vad ni vill jobba med?
- o Att projektet kommer leda till att ni får jobb?
- På varje punkt:
- o Varför? Varför inte?
- o Vad skulle behöva ändras i projektet för att detta ska ske?
- Känns det som om det ni gör i projektet kommer hjälpa er att hitta jobb? Varför, varför inte? Vad skulle behöva göras för att öka era chanser att få jobb?

Slutligen

- Vad är allra bäst med projektet?
- Vad är sämst med projektet?
- Något ni vill tillägga?

Bilaga 4 Semistrukturerad intervjuguide för deltagare

Introduktion

Beskriv vem jag är och syftet med intervjun

Har du frågor innan vi kör igång?

Kontexten

Beskriv vem du är (ålder, bakgrund, i Sverige sedan, utbildning, yrkeserfarenhet)

Beskriv Kortedala/Bergsjön

Beskriv med egna ord projektet Framtid i fokus

Innehåll i FriF

Vad har du gjort i projektet (vilken tidsperiod, praktikplatser, utbildning ...)

Upplevelse av FriF (Gynnsamma och hindrande faktorer)

Vad tyckte du om att delta i projektet? Bra/dåligt?

Förklara! På vilket sätt? Varför? Vad gjorde det bra/dåligt/lätt/svårt?

Kontrafaktiskt tillstånd

Vad gör du idag?

Vad tror du att du hade gjort om du inte deltagit i FriF?

Tror du att du hade haft jobb då?

Övrigt/avslut

Övriga saker som du skulle vilja ta upp/ dela med dig av/ diskutera.

Bilaga 5 Semistrukturerad intervjuguide för personal

- När började du i projektet? Hur mycket jobbar du i projektet?
- Vilken är din funktion?
- Vilka är dina arbetsuppgifter?
- Berätta hur du jobbar! Hur jobbar du med att leta praktikplatser? Är deltagarna inblandade? Hur matchar du deltagare och praktik?
- Med de nya deltagarna ökat fokus på praktik inom projektet, vad tycker du om det? Kommer du jobba annorlunda med dem?
- Har samarbete med bemanningsföretag inletts?
- Har du kontakter med arbetsplatser?
- Samarbete med AF? Med ideella föreningar/verksamheter?
- Om nej, varför inte? Finns planer på det? När?
- Hur mycket/ofta träffar du deltagare?
- Hur skulle du beskriva deltagarna?
- Överensstämmer deras förväntningar med det projektet kan erbjuda?
- Hur fungerar kommunikationen mellan dig och deltagarna?
- Upplever du att du lyckas möta varje deltagares enskilda önskemål och behov?
- Upplever du att du lyckas hitta någon positivt erfarenhet, kunskap, förmåga hos varje deltagare?
- Upplever du att deltagarna har påverkats av läget på arbetsmarknaden?
- Hur ofta/mycket träffar du de andra i personalen?
- Hur fungerar kommunikationen med de andra i projektpersonalen?
- Tycker du att du idag vet tillräckligt mycket om hur de andra i projektpersonalen arbetar?
- Hur mycket kontakt har du med personalen i Malmö?
- Är du intresserad av att lära dig mer om projektet i Malmö och hur de arbetar där? Om ja, vad skulle du vilja veta mer om?
- Hur fungerar din kontakt med handläggarna på socialtjänsten?
- Hur fungerar din kontakt med de som sitter i styrgruppen?
- Vad i ditt arbete fungerar idag *särskilt bra*? Vad är det som gör att detta fungerar särskilt bra?
- Vad i ditt arbete fungerar idag *mindre bra*? Vad är det som gör att detta fungerar mindre bra? Vad skulle kunna bidra till att det fungerar bättre?
- Något mer du vill tillägga?

Bilaga 6 Frågor ställda i självskattningsenkät projektpersonal

- Vad jobbar du för tillfället med inom projektet? Hur skulle du beskriva syftet/målet med dina arbetsuppgifter?
- Har dina arbetsuppgifter förändrats sedan starten av projektet? Om ja, på vilket sätt? Av vilken anledning?
- Upplever du att du har tillräckligt mycket tid för att kunna utföra dina arbetsuppgifter på ett tillfredsställande sätt?
- Hur skulle du beskriva projektets deltagare?
- Har deltagargruppen förändrats under projektets gång? Om ja, på vilket sätt? Överensstämmer deltagarnas förväntningar på projektet idag med det som projektet kan erbjuda? Vad skulle kunna bidra till en ökad överensstämmelse? *Alternativt* Vad bidrar till att detta överensstämmer?
- Har kommunikationen mellan dig och deltagarna förbättrats under projektet? Finns behov av förbättring? Hur skulle det kunna förbättras? *alternativt* Vad har bidragit till denna förbättring?
- Har din förmåga/möjlighet att möta varje enskild deltagares behov och önskemål förbättrats under projektet? Finns behov av förbättring? Hur skulle det kunna förbättras? *Alternativt* Vad har bidragit till denna förbättring?
- Har din förmåga/möjlighet att hitta någon positiv erfarenhet/kunskap/förmåga hos varje deltagare förbättrats under projektet? Finns behov av förbättring? Hur skulle det kunna förbättras? *alternativt* Vad har bidragit till denna förbättring?
- Har deltagarna påverkats (ex. motivation, inställning) av lågkonjunkturen och det dåliga arbetsmarknadsläget i västsverige? Finns det risk för detta? *alternativt* På vilket sätt?
- Hur ofta och i vilka sammanhang träffar du de andra i projektpersonalen?
- Hur fungerar kommunikationen med de andra i projektpersonalen? Hur skulle den kunna förbättras? *Alternativt* Vad är det som gör att den fungerar bra?
- Tycker du att du idag vet tillräckligt mycket om hur de andra i projektpersonalen arbetar? Hur skulle detta kunna förbättras? *alternativt* Vad bidrar till att du vet tillräckligt mycket?
- Har rutiner/strukturer för kommunikation och möten inom personalgruppen förbättrats under projektets gång? Hur skulle detta kunna förbättras? *Alternativt* Vad har bidragit till denna förbättring?
- Hur mycket kontakt har du med projektpersonalen i Malmö? Med vem? Om vad?
- Är du intresserad av att lära dig mer om projektet i Malmö och hur de arbetar där? Om ja, vad skulle du vilja veta mer om?
- Hur fungerar din kontakt med handläggarna på socialtjänsten? Hur skulle den kunna förbättras? *Alternativt* Vad är det som gör att den fungerar bra?
- Hur fungerar din kontakt med personalen på Folkhögskolecentrum? Hur skulle den kunna förbättras? *Alternativt* Vad är det som gör att den fungerar bra?
- Hur fungerar din kontakt med projektets styrgrupp? Hur skulle den kunna förbättras? *Alternativt* Vad är det som gör att den fungerar bra?
- Har projektet genomgått några avgörande förändringar sedan projektstart? Vilka? Varför?
- Vad har dessa förändringar inneburit för projektet och/eller för ditt arbete?
- Vad i ditt arbete fungerar idag *särskilt bra*? Vad är det som gör att detta fungerar särskilt bra?
- Vad i ditt arbete fungerar idag *mindre bra*? Vad är det som gör att detta fungerar mindre bra? Vad skulle kunna bidra till att det fungerar bättre?
- Finns det något mer du vill tillägga?
- Har du några kommentarer på enkätens frågor eller utformning?

